

Strategie a cíle sociální práce s osobami bez přístřeší

René Loubek

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: René LOUBEK
Osobní číslo: H108170
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Strategie a cíle sociální práce s osobami bez přístřeší

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS ?Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách?(IMS2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na fenomén sociálního vyloučení, příčiny a mechanismy.
- na formy bezdomovství a postoj společnosti k bezdomovství.
- na problémy osob bez přístřeší.
- na formy efektivní pomoci – obce, policie.

Součástí práce bude drobný sociologický výzkum ve formě polostandarizovaného rozhovoru a ankety se zaměřením na zjištění postoje občanů k problematice osob bez přístřeší.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hradecký, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství*. Praha: Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

Keller, Jan. *Tři sociální světy*. 1. vyd. Praha: Slon, 2010.

Kraus, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. – 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

Mühlpachr, Pavel. *Sociální práce*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3323-1.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ivan Nedoma

Katedra sociální pedagogiky

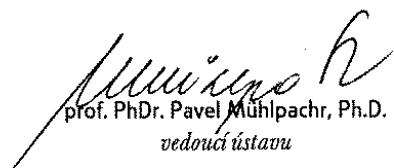
Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

Prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. František Vízdal, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
René Loebeke
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně .....
18. 4. 2013

.....
[Podpis]
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce bylo, nejen poukázat na problémy a potřeby osob bez přístřeší, ale také na možné rezervy v oblasti sociální práce. S jakými problémy, se osoby bez přístřeší skutečně potýkají. Do jaké míry, tito lidé, využívají nabízenou pomoc a je tato pomoc dostatečná. Nastíněn pilotní projekt z roku 2003, kdy byla inicializována úzká spolupráce složek veřejné správy. Práce byla zaměřena především na "Zjevné bezdomovectví" v centru města Brna.

Klíčová slova:

Strategie, cíl, sociální práce, reintegrace, týmová koheze, chudoba, sociální exkluze, inkluze, integrace, bezdomovec, osoba bez přístřeší, policie, sociální pracovník, kurátor.

ABSTRACT

The aim of the Bachelor thesis was not only point out the problems and needs of people without shelter, but also the possible reserves in the field of social work. What are the problems with the homeless actually faced. To what extent, these people are taking advantage of assistance offered, and it is this aid is insufficient. Outlined a pilot project in 2003, when a close cooperation has been initialized components of public administration. The work was mainly focused on "Apparent homelessness" in the Centre of the city of Brno.

Keywords:

Strategy, design, social work, rehabilitation, team cohesion, poverty, social exclusion, inclusion, integration, homeless, homeless person, the police, the social worker, the curator.

Citát:

At' chceš nebo nechceš, někam patříš. Jak hodně však patříš, to už záleží na tobě.

Anton Semjonovič Makarenko

V každém i ve zlém člověku je boží jiskra a jde o to umět ji najít pod nánosem popele a rozdmýchat plamen dobrého života. Je zapotřebí, aby plamen hořel v srdcích těch, kdo jsou povoláni k boji proti zločinnosti, a to jsou všichni vzdělaní a uvědomělí občané.

Fjodor Michajlovič Dostojevskij

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Ivanu Nedomovi za velmi užitečnou metodickou pomoc a podporu, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Vážím si této spolupráce.

Také bych chtěl poděkovat své přítelkyni Monice Drápalové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím. Oceňuji tímto i podporu svých přátel Bc. Rudolf Horký, Bc. Michal Říhovský, Mgr. Václav Sedlák.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1. MEZINÁRODNÍ POMOC	11
1.1 OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	11
1.2 AKČNÍ PLÁN ČR.....	12
1.3 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	16
2. CHARAKTERISTIKA BEZDOMOVECTVÍ	19
2.1 FORMY BEZDOMOVECTVÍ.....	20
2.2 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ	22
3. PROBLÉMY OSOB BEZ PŘÍSTŘEŠÍ	24
3.1 NEZAMĚSTNANOST	25
3.2 ZDRAVOTNÍ STAV.....	27
4. FORMY EFEKTIVNÍ POMOCI	32
4.1 PILOTNÍ PROJEKT - 2003 BRNO	36
4.2 ODDĚLENÍ SOCIÁLNÍHO ZDRAVOTNICTVÍ - FN	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
5. EMPIRICKÁ ČÁST	42
5.1 VYMEZENÍ CÍLŮ - FORMULACE HYPOTÉZ	42
5.2 CHARAKTERISTIKA A POPIS VYBRANÉHO SOUBORU	43
5.3 METODA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	44
5.4 VYHODNOCENÍ GRAFICKÉHO ZPRACOVÁNÍ	44
5.5 INTERPRETACE - DISKUSE.....	53
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Jako strážník Městské policie jsem při zákroku či úkonu mnohokrát uplatňoval principy sociální práce. Dostává se lidem pomoci v různých životních situacích. Strážníci jsou mnohdy tím prvním článkem, záchranným lanem pro tyto lidi. Správnou diagnózou a včasnou intervencí je lidem poskytována efektivnější pomoc, kdy velkým přínosem pro tuto práci a pro mnoho dalších profesí, je přirozená intuice. V průběhu praxe vyvstává mnoho otázek, kdy profesní postupy se neustále mění a zefektivňují. Bakalářská práce bude zaměřena na téma: "Strategie a cíle sociální práce s osobami bez přístřeší".

Cílem mé bakalářské práce je blíže se seznámit problematikou „Osob bez přístřeší“, a to zachycením vybraných pojmů, které s tímto sociálně patologickým jevem souvisejí. Prakticky ověřit vzájemnou spolupráci složek, které poskytují sociální práci na stejné pověřené úrovni. Výzkum by měl zachytit, popřípadě poukázat na možné rezervy mezi organizačními složkami veřejné správy a do jaké úrovně jsou využívány centra sociálních služeb. Stanovit takové cíle, které by vedly v reálné době ke zlepšení. Práce byla zaměřena na "Zjevné bezdomovectví" v centru města Brna.

Teoretická část - bakalářské práce - obsahuje Mezinárodní pomoc nevládních organizací. Bude zmíněn "Akční plán EU, ČR s osobami bez přístřeší s výhledem do roku 2020. Dále se zaměří na příčiny, mechanismy sociálního vyloučení, na formy a problémy bezdomovectví a na poskytovanou pomoc - obce a policie.

Zmíněn bude také pilotní projekt Městské policie z roku 2003, kdy byla inicializovaná úzká spolupráce složek veřejné správy. Cílem tohoto pilotního projektu bylo seznámit obě strany s metodami práce a pokusit se společně vytvořit důvěru mezi strážníky a bezdomovci. Strategie: prevence, volba správné komunikace, zvýšený zájem, nabízená pomoc. Cíl: Týmovou kohezi nabídnout a dosáhnout účelnější pomoci - lidem v tísní, což v konečném důsledku měnilo, i význam protiprávní, nezákonné jednání – přispění ke snížení konfliktních situací.

Nestandardizované dotazníkové šetření bylo zacílené na zjevné bezdomovectví v centru města Brna. Výzkum měl poukázat na možné rezervy ze strany služeb sociální prevence a na potřeby lidí bez domova.

Je zřejmé, že z hlediska časového rozmezí, se bude jednat o dlouhodobý socializační proces, s úsilím zapojit všechny zúčastněné strany. Sociální pedagogika přispívá svými

poznatky a správnou diagnostikou k úspěšnému provedení sociální práce a k dosažení uspokojivého cíle. Tak stejně pomáhá s prevencí a terapií. Proto byly v této práci uplatněny principy, o které se tato poměrně mladá věda opírá. Osoby bez přístřeší mají zpravidla, jinak nastavené hodnoty, než většina běžné populace. Proto odborný zásah vyžaduje individuální, specifický přístup. Zde je evidentní uplatnění sociální pedagogiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. MEZINÁRODNÍ POMOC

Na začátku teoretické části je zachycena systémová pomoc "Osobami bez přístřeší", a to na Mezinárodní úrovni. Spojení nevládních organizací, a to několika zemí, pomáhá pochopit mechanismy, které vedou některé jedince na okraj společnosti, až do naprosté chudoby. Společně jsou vyvíjeny takové aktivity, které mají za cíl zmírnit nebo zabránit sociálnímu vyloučení. Jednotlivá sdružení přispívají a pomáhají řešit vzniklé životní situace. EU přes své volené orgány spolupráci vítá a podílí se na možných finančních prostředcích. Očekává zpětnou vazbu, poznatky, které pomohou k integraci a ke zlepšení stavu. Z této spolupráce plynou jisté závazky pro jednotlivé země, zlepšit svoji dosavadní situaci, a to v určitém časovém rozmezí. Tímto můžeme navázat na Akční plán ČR, metodické pokyny MPSV, Komunitní plány měst.

1.1 Osoby bez přístřeší

Sdružení FEANTSA Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, byla založena v roce 1989. Tato sdružení svoji sociální politikou pomáhají lidem ohroženým chudobou a sociálním vyloučením. Pomáhají zmírňovat a hledat příčiny sociálního vyloučení. V současné době se v této organizaci sdružuje více jak 120 členských organizací, tj. 30 zastoupených evropských zemí z toho 25 členských států EU. Většina členů této organizace se skládá z národních či regionálních organizací, které poskytují služby pro lidi bez domova. Nabízejí těmto lidem širokou škálu služeb, jako bydlení, zdravotní péči, zaměstnání a sociální podporu. Tyto organizace často pracují v úzké spolupráci s orgány veřejné správy.¹

- FEANTSA, se tímto krokem zavázala, vést společné dialogy s evropskými institucemi, národními, i regionálními orgány a podporuje účinná opatření proti bezdomovectví.
- Provádí a šíří výzkum pro sběr dat, která slouží k lepšímu porozumění příčin vzniku bezdomovectví. Pomáhá tak řešit sociální situace.
- Podporuje a usnadňuje výměnu informací, předávání zkušeností, osvědčených postupů mezi členy sdružení FEANTSA.

---

¹ Dostupné z: <http://www.feantsa.org/?lang=en>

- Těmito aktivitami, se mnoho projektů dostává do podvědomí lidí do široké veřejnosti, až na úroveň multidimenzionální, vícerozměrnou. Lidé se tak dozví, jakým problémům čelí bezdomovci v současné době.²

Člověk v tísní ČR

Člověk v tísní vznikl v roce 1992 v kruhu válečných zpravodajů a novinářů, kterým už nestačilo, jen přivážet ze zahraničních cest informace o probíhajících válkách, a začali do oblastí konfliktů vyvážet pomoc. Člověk v tísní, se pasoval, jako profesionální humanitární organizace s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě. Během své existence, se Člověk v tísní, stal jednou z největších neziskových organizací střední Evropy. Věnuje, se také oblasti vzdělávání a pomoci lidem žijícím v sociálním vyloučení. Dnes, se činnost společnosti zaměřuje na čtyři základní oblasti: Poskytovaná okamžitá pomoc lidem v situacích jako: *Humanitární pomoc - záchrana lidských životů. Rozvojová spolupráce - pomoc chudým. Podpora lidských práv - při změnách režimu. Programy sociální integrace - práce s klientem.*³

1.2 Akční plán ČR

Právě běží Strategie Evropa 2020, která představuje hospodářskou reformní agendu Evropské unie s výhledem do r. 2020. Nahrazuje tím lisabonskou strategii, která vypršela v roce v roce 2010. Strategie a cíle jsou založeny na principech znát dobře ekonomiku a udržet a podporovat začleňování, jak sociální, tak územní. Je zřejmé, že rozsah plánované strategie bude mít dopady na hospodářské a sociální prostředí jednotlivých členských zemích. Bude nutné, aby členské státy přijaly určitá opatření. Dále bude nutné vytvořit agendu, která bude soustavně monitorovat plnění, jak na pracovní, tak politické úrovni po samotné vyhodnocení Evropskou radou - výzva ze dne 17. června 2010⁴.

Mezi hlavní cíle strategie Evropa 2020

- **Vyzdviženo bylo 5 hlavních cílů.** Členské státy měly za úkol analogicky vložit do své správy nástroje k naplnění stanovených cílů.

² Dostupné z: <http://www.feantsa.org/spip.php?rubrique13&lang=en>

³ Dostupné z: <http://www.clovekvtsini.cz/cs/o-nas>

⁴ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-evropa-2020>

- dosáhnout 75% zaměstnanosti žen a mužů ve věku od 20 do 64 let, zvýšit účast mladých lidí a starších pracovníků s nižší kvalifikací. Zlepšit integraci legálních migrantů.
- Vytvořit lepší podmínky pro výzkum a vývoj s cílem zajistit investice jak veřejné tak soukromé a dosáhnout úhrnu 3% HDP s vytvořením ukazatele vývoje inovací.
- Snížit emise skleníkových plynů o 20% ve srovnání s rokem 1990. zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů v konečné spotřebě energie na 20%. EU je odhodlána přijmout rozhodnutí v rámci celosvětové dohody, že po roce 2012 do roku 2020 sníží emise o 30% ve srovnání s r. 1990. Očekává se, že ostatní rozvinuté země se zaváží stejnou měrou s ohledem na své odpovídající možnosti.
- Zlepšit úroveň vzdělání a snahou zabránit předčasnému ukončení školní docházky pod 10% a zvýšit podíl osob ve věku 30-34let s dokončeným terciárním nebo srovnatelným vzděláním na nejméně 40%.
- Podporovat sociální začlenění - snížením počtu ohrožených lidí chudobu, vyloučením nejméně o 20 milionů.⁵

Ministerstvo práce a sociálních věcí

MPSV- je ústředním orgánem státní správy a jako takové pečuje o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc. Mimo tuto péči realizuje opatření v oblasti sociálního začleňování. Hlavním cílem sociálního začleňování, je boj s chudobou a sociálním vyloučením, které má mnoho podob a vyžaduje integrovaný přístup. V právním řádu České republiky (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů). Sociální začleňování definováno, jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný. *Sociálním vyloučením se podle uvedeného zákona rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace. Za sociálně vyloučené se považují osoby či skupiny osob, které se nacházejí v takové situaci, která je charakterizovaná trvalou nebo chronickou deprivací týkající se dosažitelnosti zdrojů, využití schopností, možností volby,*

---

⁵ Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/strategie-evropa-2020-5155.html#!>

bezpečí a moci, jež jsou nutné pro to, aby se mohly těšit slušné životní úrovni a užívat svých občanských, kulturních, hospodářských, politických a sociálních práv.⁶

Komunitní plán sociálních služeb Brno na období 2013-2015

Jedná se o třetí dokument vytvořený metodou komunitního plánování za účasti poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, zástupců města Brna a odborníků.

Plánování těchto služeb by mělo umožnit účelnější pomoc lidem, kteří jsou v nesnázích a pomoci jim tak překonat životní situaci, nesnáze do kterých se dostali. Pomoc se soustředí na kategorie obyvatel starších občanů, rodiny s dětmi, lidi s různými typy postižení a občany ohrožené sociálním vyloučením.⁷

Komunitní plán - osoby vyloučené sociálním vyloučením

Jak některé průzkumy ukazují, tito jedinci potřebují specificky individuální přístup a vhodné prostředí pro začlenění s poměrně vysokými nároky na sociální pracovníky.

Většina cílů, co si předsevzal II komunitní plán, byla z části splněna. Především ta oblast rozvoje individuální a postpenitenciární případové sociální práce, která dluhové poradenství, práce s lidmi v určitém druhu závislosti, vzdělávání a osvěta - problém nezájmu veřejnosti. Budou realizované snahy v rámci národní strategie EU r. 2010, jako zabraňování chudobě a sociálnímu vyloučení. Částečně realizované projekty v oblasti služeb pro lidi bez domova. Nově otevřený azylových dům na ulici Křenová, Masná. Celková bilance splněných cílů je hodnocena pozitivně. Komunitní plán vycházel z těchto informačních zdrojů, zmiňme jen některé: zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV, socio-demografická analýza Brna, (údaje ČSÚ).⁸

Praxe ukázala, že uzavřením části služeb azylového domu na ulici Podnásepní 20, kdy důvodem bylo otevření nového centra v rámci projektu na ulici Masná vedlo k tomu, že 25 bezdomovců nenašlo útočiště, to ukázal průzkum terénu dne 2. 3. 2013.

---

⁶ Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9078>

⁷ Dostupné z: <http://socialnipecce.brno.cz/texty/318/podmenu/320/pripominkovani-navrhu-3-komunitniho-planu-socialnich-sluzeb-na-obdobi-2013-2015> s 4.

⁸ Dostupné z: <http://socialnipecce.brno.cz/texty/318/podmenu/320/pripominkovani-navrhu-3-komunitniho-planu-socialnich-sluzeb-na-obdobi-2013-2015> /s 90.

Klienti si postěžovali, že azylový dům na Podnásepní 20, je z části uzavřen a zařízení na ulici Masná, více lidí nepojme.

Sčítání bezdomovců v Brně 2006/2010

V roce 2006 se jednalo o první projekt tohoto druhu v Brně, jenž byl inspirován projektem pražským z roku 2004, který je dodnes považován za vůbec první v ČR zaměřený na bezdomovectví. Projekt vycházel z definic a kategorií Evropské federace s názvem FEANTSA. V roce 2006 bylo zaznamenáno celkem 1179 lidí bez domova z toho 852 mužů a 320 žen. O 4 roky později byl zaznamenán nárůst o 175 lidí bez domova. Mužů 980 (72,4%) a žen 373 (27,6%).⁹

Sčítání bezdomovců ČR 2011

- Výsledky sčítání bezdomovců - Typický bezdomovec:
- Vyučený svobodný muž ve věku 45-49 let

Český statistický úřad (ČSÚ) se ve spolupráci se Sdružením azylových domů v ČR a Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR pokusil v rámci sčítání lidu v celé zemi zmapovat život lidí bez domova. Poprvé v historii tak získává ČR ucelené informace, kdo jsou lidé, kteří využívají služeb azylových domů, domů na půli cesty a dalších sociálních zařízení. Cíl: získat informace o lidech, kteří potřebují pomoc a stojí o ni.

Moravskoslezský kraj na prvním místě

- Nejvíce lidí bez domova bylo v Moravskoslezském kraji (2 574)
- Praha (1254)
- Jihomoravský kraj (1 156)
- Karlovarský kraj (256)
- Liberecký kraj (262)
- Celkem sčítacích formulářů od 11 496 vypovídajících lidí, kteří byli dle metodiky práce označení za lidi bez domova.

Nejvíce vyučených svobodných a rozvedených mužů

- Muži v počtech převládají
- Ženy jen 21,5%
- Svobodní 49,0%, rozvedení 38,3%

---

⁹ Baláš, O., a kol. Aktuální otázky fenoménu bezdomovství - sčítání bezdomovců v Brně 2006, 2010, ISBN 978-80-254-9015-0.

Z pohledu vzdělání

- Výuční list, středoškolské bez maturity 47,2%
- Základní vzdělání 28,5%
- V celkové populaci vyučených je 32,8%, lidí se základním vzděláním je 17,4%
- Hypotéza, že mezi lidmi bez domova žije možná velké množství vysokoškoláků, se nepotvrdila. Vzdělání uvedlo pouze 2,6%.¹⁰

1.3 Sociální vyloučení

Pojem sociální vyloučení začal být používán od poloviny šedesátých let 20. století. V tomto období byl všeobecný rozmach, vzestup a vysoké ambice všech vrstev obyvatelstva. Díky existenci sociálního státu je jediné ohrožení pouze vyloučení. Každé zpochybnění sociálního státu může vést ke skutečnému vyloučení, kdy se zvyšuje riziko, že budou těmto lidem odepřena základní práva a dojde k oddělení od zbytku společnosti. Je to jen krůček k diskriminačnímu zacházení a nakonec k samotné fyzické likvidaci.¹¹

Sociální exkluze je v současné době sociální problém moderní společnosti. Tento pojem se objevuje přibližně od 70. let 20. století a nahrazuje zejména v 90. letech pojem chudoba. Sociální exkluzi považujeme za faktor sociálních patologií, které jsou spojovány s nedostatečným příjmem, majetkovou nerovností, odcizením, nepřátelstvím mezi skupinami ve společnosti. Sociální nerovnost poukazuje nejen příjmovou nedostatečnost, která je spojována s chudobou, ale také zahrnuje lidi, kteří jsou vyloučeni a stojí na okraji společnosti.

Sociální vyloučení (exkluze) znamená vyloučení ze života ze společnosti. Opakem je sociální začlenění (inkluzie). Lidé mají rovné příležitosti žít jako ostatní. Mají relativně přístup ke všem zdrojům pro zkvalitnění jejich života.

Typické důvody sociální exkluze

- Nedostatek finančních prostředků - zjevná chudoba vytváří bariéru pro vstup do některých lokalit. Obnáší také více času pro zajištění každodenní obživy.

¹⁰ Dostupné z: http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/vysledky_scitani_bezdomovcu

¹¹ Keller, J. Tři sociální světy. 1. vyd. Praha: Slon, 2010, 211 s. ISBN 978-80-7419-031-5, s 168 - 172.

- Nedostatečné znalosti a vzdělání - bariéra při hledání zaměstnání, znemožněn přístup ke zdrojům. Řadíme sem i jazykovou bariéru, formální jazykové komunikační dovednosti, neznalost občanských práv.
- Diskriminace - jako špatné zacházení na základě odlišností.

Sociální exkluze - uzavírání

Jedná se o mechanismus či strategii, kdy jedna sociální skupina uzavírá přístup ke zdrojům menší skupině obyvatel. Podoba může být různá od fyzického násilí, legislativní změny, neformální zvyklosti, společenské normy. V současnosti je v sociálním vyloučení spatřováno nebezpečí. Jedinci nezůstávají zcela bez pomoci. Jsou schopni se sdružovat v různých uskupeních a vytváří si tak novou identitu. Společnost se tak musí nakonec vyrovnávat s určitými riziky. Prevence by jistě v tomto ohledu byla na místě, protože sehrává svoji významnou roli ve všech směrech.

Sociální vyloučení je důsledkem nerovnoměrného rozdělení zdrojů. Byly zmíněny finanční prostředky i kontakty. Jedinec se přestává podílet na běžných společenských aktivitách a nedokáže žít v této celospolečenské normě. V praxi budeme hovořit o přerozdělení zdrojů a snaze o vytvoření podmínek pro začlenění vyloučených.¹²

Resocializační výchova - pedagogika

Výchovu je možné vnímat jako proces cíleného a vědomého ovlivňování lidského chování, lidských postojů a sociálních rolí. Resocializační pedagogika je disciplína teoretická a praktická, která se věnuje jedincům, u kterých se vyskytne nějaký defekt v socializačním procesu. Věnuje se jedincům, kteří vykazují z různých důvodů sociální nepřizpůsobení a antisociální chování. Při resocializaci se vymezují tyto cíle: jakých cílů chceme dosáhnout, z hlediska metodiky - jakým způsobem a prostředky dosáhneme vytčeného cíle. Součástí resocializační pedagogiky je také sociální profylaxe, což je nauka o prevenci zaměřená na jednotlivce i sociální skupiny. Sociálně patologické projevy mají především důsledky ekonomické, ty v dnešní době převládají. Resocializační pedagogika má

---

¹² Bargel, M., Mühlpachr, P., a kolektiv. Inkluze versus exkluze dilema sociální patologie, vydal IMS, 1 vydání 2010, ISBN 978-80-87182-12-3, s 30 - 32.

interdisciplinární charakter diagnostiku a metody práce přebírá ze sociální práce. Tento interdisciplinární obor má záběr biodromální tj. působení v průběhu celého života.¹³

---

¹³ Bargel, M., Mühlpachr, P., a kolektiv. Inkluze versus exkluze dilema sociální patologie, vydal IMS, 1 vydání 2010, ISBN 978-80-87182-12-3, s 80 - 81.

2. CHARAKTERISTIKA BEZDOMOVECTVÍ

V legislativě ČR prakticky neexistuje bezdomovectví rodin. Bohužel máme pouze azyly pro matky s dětmi ne pro otce. Pokud se rodina dostane do finančních nesnází, dochází z pravidla k jejímu rozdělení. Bezdomovectví je většinou selhání jedince ve všech sociálních oblastech. Je to komplex několika faktorů, jako dysfunkční rodina, nezaměstnanost, nemoc. Termín bezdomovec se dá rozložit na dvě slova, jako doma bez. V anglickém jazyce je ekvivalentem homeless (domov/vlast, bez), německy Obdachlose (přístřeší, ztráta), francouzsky sans - patrie (bez, vlast). Hradecký (1996) se pozastavuje nad označením výrazu bezdomovec. Tvrdí, že absence domova nemusí nutně znamenat ztrátu bydlení. V našem právním řádu chápeme slovo bezdomovec, jako člověka bez státní příslušnosti.

V odborné literatuře se o bezdomovcích obvykle píše jako o osobách bez přístřeší, sociálně slabých či o nepřizpůsobivých občanech. Hradecký poukazuje na to, že u bezdomovce dochází k vyloučení jak ze sociální, tak z právní i fyzické domény. Jednoznačně ztráta fyzického zázemí, možnost ochrany (osoba spí na ulici). Sdružení evropských národních organizací pracujících s bezdomovci FEANTSA vypracovala typologii bezdomovectví podle různé úrovně standardu. Rozlišení osob: bez přístřeší, bez bytu, v nejistém bydlení, v nevyhovujícím bydlení (Hradecký, 2007).¹⁴

Evropská federace národního sdružení FEANTSA - vytvořila typologii bezdomovectví pod názvem ETHOS. Kategorie bezdomovců:

- osoby bez přístřeší (rooflessness) - bez možnosti pobytu pod střechou 24 hodin denně, např. na ulici, v kanálech či noclehárně).
- osoby bez bytu (houselessness) - osoby v různých zařízeních, v noclehárnách, veřejných ubytovnách osoby opouštějící instituce).
- osoby bydlící v nejistých podmínkách - osoby, kterým hrozí vystěhování, oběti domácího násilí, domácnosti v bytech bez právního nároku).
- osoby bydlící v nepřiměřených podmínkách - příliš mnoho lidí v bytě, špatný technický stav budovy, bez pitné vody a elektřiny, různé provizorní stavby, maringotky.

---

¹⁴ Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. Bezdomovectví. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1, s 12 - 13.

- Je tedy zřejmé, že EU nepovažuje za bezdomovce jen lidi bez přístřeší. Beňová, N. Bezdomovci, ľudia ako my. Košice: o. z. Proti prúdu, 2008.¹⁵

Bezdomovec

Podle českého právního řádu jde o osobu, která nemá vlastní domov, či si jej nenajímá, nebo nežije v takovém obydlí u osoby důvěrně blízké, či tento domov nemůže, nebo z vážných důvodů nechce užívat anebo takový domov užívá protiprávně. Domov v této definici lze chápat obecně jako místo, kam jeho uživatel může jinému člověku zakázat, nebo umožnit přístup. Podle zákona jde o osoby ohrožené sociálním vyloučením a pro něž stát zajišťuje péči. Jako o „osoby bez přístřeší“ je vymezuje zákon o pomoci v hmotné nouzi (§ 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb.) a jako osoby, „jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností“ zákon o sociálních službách § 92 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb.¹⁶

2.1 Formy bezdomovectví

V našem prostředí dělíme bezdomovectví podle (I. Hradeckého) na zjevné, skryté a potencionální. Osoby bez přístřeší jsou tak rozděleny do tří skupin:

Zjevní bezdomovci

To jsou osoby žijící na ulicích, po nádražích, náměstích, parcích, podchodů, tramvajových ostrůvcích a jiných veřejných místech. Poznáme je často podle zanedbaného zevnějšku a také podle toho, že se pohybují bez rozmyslu opojení alkoholem z místa na místo a tráví tak svůj veškerý čas na veřejných místech. Jejich den tak snadno končí na záchytných stanicích nebo ve zdravotnických zařízeních. Bohužel až v krajních momentech vyhledávají ubytování v období zimních měsíců v noclehárnách zřizovaných městy nebo charitativními organizacemi či azylových domech.

Položíme-li si otázku proč právě tato veřejná místa, dojdeme po zkušenostech k závěru, že nabízejí jistou anonymitu. Nikdo nezůstává v těchto oblastech dlouho, jsou to místa převážně sloužící dopravnímu uzlu. Přesto můžeme vidět známé obličej a setkávat se s nimi každý den. Jsou to lidé bez přístřeší a podpory, kterým byla mnohokrát podána

¹⁵ Dostupné z: <http://www.ey2010.cz/uploads/file/bezdomovec.pdf>

¹⁶ Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bezdomovec>

pomocná ruka, a to v momentech, kdy to sami nezvládali. Položíme-li si druhou otázku, proč stále zůstávají v těchto místech a nehledají bezpečné útočiště a zázemí někde v soukromí, dojdeme ke známému závěru, že ti to lidé dobrovolně rezignovali na jakoukoliv pomoc z venčí. Svým přístupem k životu nám něco sdělují, demonstrují. Vysílají signály do okolí a ukazují nám svoji somatickou nedostatečnost, je teď na nás jak je pochopíme, jestli je budeme litovat a obdarovávat drobnostmi nebo jim ukážeme cestu jak žít. Probudit v těchto lidech zájem o sebe a své blízké je velmi obtížné. Nejen, že odmítají pomoc od společnosti, ale mnohdy až zásadně odmítají pomoc i od svých blízkých (narušené rodinné vztahy).

Skrytí bezdomovci

Do této kategorie řadíme všechny jedince bez přístřeší, kteří nechtějí nebo se nemohou obrátit na nejrůznější sociální zařízení a organizace, které pomoc lidem bez domova poskytují. Tito lidé přespávají ve sklepích, squatech, ve starých či vyřazených dopravních prostředcích, stanech či zemljankách, nebo u kamarádů. Hovoří se o vysokých počtech těchto lidí.

Potenciální bezdomovci

O těchto lidech moc nevíme, jejich problémy mohou být úřadům skryty, až do chvíle, kdy to celé vygraduje do pomoci v hmotné nouzi. Nebo jsou nám známé jen částečně. Není vždy jednoduché a často ani možné stanovit přesné hranice mezi podmínkami života bezdomovců, kteří se obracejí na provozovatele ubytoven či nocleháren a těch osob, které žijí v nejistých podmínkách nájemních bytů s nájemní smlouvou na dobu určitou, v domech určených k asanaci či k demolici nebo v bytech provizorních, zchátralých a často přelidněných. Velká část potenciálních bezdomovců žije také v bytech sociálních, v tzv. holobytech, případně v různých podnájmech. Kraus, B., Hroncová, J., uvádějí, že podle statistik vypracovaných v zemích Evropské unie se riziko potencionálního bezdomovectví může týkat až 10% populace.¹⁷

---

¹⁷ Dostupné z: <http://nadrevo.blogspot.cz/2011/02/byt-bezdomovcem.html>

2.2 Příčiny bezdomovectví

Všichni se ptáme na totéž, co vedlo tyto lidi k úplné rezignaci na lepší život. Převažoval názor, že bezdomovci nejsou, ani tak obětí systému, jako že si za svůj stav mohou sami. Ustavičné změny v systému mohou lidem vytvořit takové překážky, ze kterých si sami nepomohou. Pokud nějakého bezdomovce poznáte blíže, zjistíte, jaké jsou jejich skutečné potřeby. Pravdou je, že větší část společnosti přisuzuje fenoménu bezdomovectví spíše negativní vlastnosti, atributy protispolečenské. Bezdomovci jsou přesvědčeni, že dokud si někdo nezažije, to co oni sami na vlastní kůži, nemůže nikdo pochopit jejich jednání. Objektivní příčinou bezdomovectví je systémové selhání, díky kterému, se člověk stal obětí. Za subjektivní příčinu bezdomovectví je považováno selhání jedince a jeho vlastností, kvůli kterým se ocitl bez prostředků a přístřeší. Očekává se proto, že objektivní příčiny odstraní stát prostřednictvím své veřejné správy a učiní takové opatření, které zmírní dopady na jedince ne-li, že se odstraní celý tento celospolečenský problém. Subjektivní příčiny může odstranit nebo změnit klient sám. Anketa v roce 2005 ukázala, že až 80 procent respondentů, bylo přesvědčeno, že si za to mohou jedinci sami. To by odpovídalo skutečnosti, kdy na lokální úrovni v roce 2003-2005, byla takto vnímána situace okolo bezdomovců.¹⁸

Diskuse o příčinách bezdomovectví připomíná atribut situační, kdy přisuzujeme vlastnosti jiným podle situace. Kdežto atribut dispoziční označuje neměnné vlastnosti jedince, které předurčují vzniklou situaci. Vývoj vzniku bezdomovectví je složitým jevem obou teorií. Ztrátě domova předchází zpravidla nějaká krize. Jedinec se přestane starat o ekonomické záležitosti a situace se začne prohlubovat. Každý z nás má dvě základní sociální sítě, které by v případě vykojení měly jedince podržet. První síť je naše nejbližší rodina a přátelé, kontakty. Pokud takové zázemí chybí, je to velmi nepříjemné. Jedinec se musí v tomto případě obrátit na pomoc k institucím, které nabízejí lidem v tísní záchrannou síť. Druhá alternativa sebou nese jisté požadavky, které mohou být pro některé jedince nesplnitelné a díky kterým končí na ulici. Proto je nezbytné, aby si takový člověk za všech okolností, udržel své osobní doklady v pořádku a mohl tak legitimně žádat přiměřenou pomoc od státních orgánů.¹⁹

¹⁸ Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1, s. 16-17

¹⁹ Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1, s. 18.

Primární příčiny už neovlivníme. Můžeme se soustředit na sekundární příčiny, proč jedinec na ulici zůstává, nebo na terciární příčiny, proč se na ulici vrací. Primární část by měla spadat do prevence, pokusit se zabránit stavu, který hrozí.

- Domov - bezdomovectví - reintegrace
- Primární příčina - prevence nezapůsobila, to už nezměníme
- Sekundární příčina - ambulantní služby
- Terciární příčina - sociální práce

Jestliže si jedinec uvědomí vznik sekundárních příčin, pochopí, že je možnost se vrátit zpět do normálního života. V terciární příčině je spatřována jistá nebezpečnost, a to proto, že pokud jedinec nenalezne místo ve společnosti tj. uplatnění v normálním životě, končí opakovaně na ulici, což může mít za následek dlouhodobé bezdomovectví 10 a více let.²⁰

---

²⁰ Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. Bezdomovectví. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1, s. 19

3. PROBLÉMY OSOB BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

Základním problémem těchto lidí je, že nemají střechu nad hlavou, chybí jim jistota bezpečí a rodinné vazby. Dochází tak k prohlubování jejich sociální situace, která na sebe váže zhoršení zdravotního stavu, ztrátu zaměstnání, spolehlivosti a jiné. Způsob života vede tyto lidi ke ztrátě vlastní identity, dívat se na věc odpovědněji, což souvisí s osobními doklady s čerpáním sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti. Většina bezdomovců má zdravotní problémy, které neřeší a tento stav přechází plíživě do středně těžkých komplikací.²¹

Často můžete vidět osoby bez přístřeší s alkoholem v ruce, je jím tento druh závislosti opravdu vlastní. Světová zdravotnická organizace označila závislost za nemoc dle Mezinárodní klasifikace (MKN-10). Definice závislosti podle 10 revize. Osoby bez přístřeší nejčastěji užívají především jim dostupné návykové látky. Každý by jistě dokázal vyjmenovat alespoň dvě základní. Uveďme si řadu, která odpovídá této kategorii.

- F10.2 Závislost na alkoholu
- F17.2 Závislost na tabáku
- F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

U zjevného bezdomovectví je již při prvním kontaktu patrné, kterou látku upřednostňují. Volí vždy tu látku, která je pro ně v dané chvíli dostupná, a to může být osudné. Proto není možné tento stav podceňovat a zpravidla vždy je přivolán lékař, aby vyloučil ohrožení života a zdraví. Následuje doporučení umístit osobu do Pomocné záchytné stanice, kde je osoba hospitalizována do doby odeznění akutních příznaků, což je doba odpovídající 8 hodinám. U nealkoholové toxikománie to může být doba i kratší. "Syndrom závislosti: Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má udaného jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více".²²

²¹ Dostupné z: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

²² Nešpor, K. Návykové chování a závislosti. 4. vyd. Praha: Portal, 2011, 176 s. ISBN 978-80-7367-908-8, s. 9 - 10.

3.1 Nezaměstnanost

Sociální rizika

Sociální rizika jsou události, které výrazně snižují schopnost jedince pomoci si vlastními silami. Do jaké míry člověk podlehl té či oné situaci. Toto je předmětem mnoha politických sporů jako zajištění stáří a v nemoci. Malá nukleární rodina neplní pečovatelskou úlohu pro více generací. Tuto úlohu dříve plnily rozvětvené a více generační rodiny.

Zajištění proti sociálním rizikům

Zajištění proti sociálním rizikům je úzce spojeno se ziskovou činností a předpokládá se, že velká část bude krytá formou pojištění. Krize společnosti zaměstnání se dramaticky promítá v problémech sociálního státu. Pojištění proti nezaměstnanosti je citlivou oblastí protože zahrnuje pojištění pro případ, kdy člověk není po určitou dobu schopen vykonávat zaměstnání. Od konce 70 let 20 století nezaměstnanost začala prudce narůstat, souviselo to také s neplnohodnotnými pracovními příležitostmi se zvýšením rizik případné ztráty zaměstnání. V případě rizik krátkodobé nezaměstnanosti nebyl takový problém se zajištěním tohoto nelehkého období. Při delší nezaměstnanosti jsou již patrné rozdíly mezi zeměmi ve způsobu a úrovni zabezpečení.

Velkorysé krytí při dlouhodobé nezaměstnanosti mají státy jako: Švédsko, Německo, Francie. Na opačné straně stojí: Velká Británie a Španělsko. V Evropě je nejrozšířenější systém krytí pro případ nezaměstnanosti, a to typ povinného placení příspěvku. Při rostoucí nezaměstnanosti vznikají velmi rychle rozdíly mezi příjmy a výdaji, které je nakonec nucen vyrovnat stát.²³

Ztráta zaměstnání je doprovodným jevem bezdomovectví

Bezdomovci si nedokážou pracovní úvazek udržet. V jejich vztahu k práci se objevuje ambivalence. Sociálním pracovníkům často tvrdí, že práci hledají, vědí totiž, že to rádi slyší. Hledají různé důvody proč do zaměstnání nenastoupit. Jde o nějaký obranný mechanismus?. Málokdy si přiznají, že jde o hlubší problém a raději se různě vymlouvají.

---

²³ Keller, J. Soumrak sociálního státu. Praha: nakladatelství (Slon) 2009. 2 vydání. ISBN978-80-7419-017-9, s. 61 - 65.

Práce pro ně ztrácí smysl, nedokážou si ji udržet. V současné době práce plní ekonomickou hodnotu a vyjadřuje určitý společenský status.

Mnoho bezdomovců považuje ztrátu zaměstnání za hlavní příčinu svého stavu. Někteří z nich využívají jen sezónní práce, kde neexistuje žádný kariérní postup. Tento výdělek jim ovšem nezajistí možnost uspokojivého bydlení a je pouze krátkodobým řešením. Ztráta zaměstnání pro většinu lidí neznamena jen ztrátu finančního zajištění, ale také újmu co do seberealizace, sociálního kontaktu, nezávislosti, jistoty a bezpečí.

První strategií při hledání práce bývá hledání ve stejném oboru. Pokud dotyčná osoba nenalezne stejnou práci, hledá stejnou platovou úroveň. Neváhá chodit na úřady práce a snaží se rekvalifikovat. Na neoficiálním trhu práce se pohybují jedinci zatížení exekucemi, cizinci s neplatným pracovním povolením nebo lidé parazitující na sociálním systému. Cílem je získat finanční prostředky za co nejmenší námahu. Poslední strategií je autonomie, lidé se staví proti společenským hodnotám a práci dlouhodobě odmítají. Do této kategorie spadá zjevné bezdomovectví, alkoholici a narkomani. Člověk, který je dlouhodobě bez práce, se stává pesimistou, a proto práci raději nehledá a chrání se tak před další újmou. S dlouhodobou nezaměstnaností je spojená sociální izolace nezaměstnaného. Ztrácí kontakty a zbývá mu už jen rodina a malý okruh přátel. Ve volném čase vyhledává podobné jedince. I když se může zdát, že práce může překonat bezdomovectví, není to dostačující. Uvědomují si, že jsou pod tlakem a že společnost od nich očekává zapojení do pracovního procesu. Po dlouhodobém pobytu na ulici jsou nejen postiženi pohybovými komplikacemi horních a dolních končetin, ale i emočními, mentálními vlastnostmi, kdy nejsou schopni pracovat. Upadají do závislostí a nemocí.²⁴

Vyloučení z trhu práce

Sociální vyloučení je chápáno zejména jako vyloučení z trhu práce. Člověk může získat pocit zbytečnosti. Nedostatek finančních prostředků může také vést k protiprávnímu jednání, kdy fenomén sociálního vyloučení přispívá vzniku sociálně patologickému jednání. Práce nám zajišťuje nejen prostředky obživy, ale i mezilidské vztahy.

---

²⁴ Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. Bezdomovectví. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1, s 21-25.

Sociolog Robert Castel používá koncept zranitelnosti (vulnerabilité). Značí tím lidi, kteří vstupují do prekérních pracovních úvazků a mají křehké vztahy a vazby na rodinu - především osob blízkých, kteří by jim pomohli zvládnout období bez zaměstnání. Ztrátou nebo slábnutím rodinných vazeb a jistoty zaměstnání je jedinec snáze vyřazen ze společenských zdrojů. Castel používá spíše pojem "vyřazen" než sociální exkluzi. Vyřazení je pro něj vhodnější pojem, který spadá do kategorie významu pojmu diskvalifikace.²⁵

3.2 Zdravotní stav

Skoro 90% českých bezdomovců má závažný zdravotní stav. Podle zákona o veřejném zdravotním pojištění jsou pojištěny všechny osoby bez rozdílu, které mají trvalý pobyt na území ČR. Většina z nich dluží vysoké částky na pojistném, což na sebe váže problém poskytované zdravotní péče, kdy pojišťovny odmítají proplácet lékařům náklady spojené s odborným vyšetřením. Zdravotnická zařízení nerada tyto osoby léčí.²⁶

Kvalita života

U bezdomovců je kvalita života vážně narušena způsobem života, který vedou. Veškeré snahy o zlepšení jejich životního stylu a zdravotního stavu, dostávají tak charakter ustavičného boje s větrnými mlýny. Zdravotní stav u některých jedinců končí nezbytnými operativními zákroky a trvalými následky, a to i přesto, že jejich zdravotní stav není nikdy podceňován. Svědčí o tom každodenní výjezdy zdravotníků rychlé záchranné pomoci v městě Brně.

O podstatě lidského života bylo již napsáno mnoho, a to snad ze všech možných oblastí lidského poznání. Přesto nebyl dosud vydán ucelený koncept pro všechny. Koncept kvality života byl dříve spíše posuzován z pohledu politického a ekonomického. V posledních dvaceti letech se stal součástí společenských věd jako sociologie, psychologie, lékařství, ošetrovatelství a pedagogiky. Vzhledem k tomu, že kvalita života zasahuje dnes do různých oborů, je velmi těžké vymezit její přesnou definici a zachytit podstatu. Například medicína má několik rozfázovaných pracovních postupů, kterými dojde až k samotným

²⁵ Bargel, M., Mühlpachr, P. a kolektiv. Inkluze versus exkluze dilema sociální patologie, vydal IMS, 1 vydání 2010, ISBN 978-80-87182-12-3, s 35 - 36.

²⁶ Dostupné z: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/clanky/archiv-nejctenejsich/ziji-mezi-nami-a-presto-mimo-nas.html>

konečným výsledkům. Začíná samotným vyšetřením, zjišťováním anamnestických údajů, následnou terapií, medikací, léčbou a rehabilitací.

Nastupuje další ukazatel, a to kvalita života - rozhodující faktor obzvláště u nevléčitelně nemocných pacientů. Nástroje pro měření (QOL) kvality života musí splňovat kritéria spolehlivosti, platnosti a musí být dostatečně citlivé pro samotnou interpretaci. Kvalita života začala být velmi aktuální, a to především kvůli ekonomickému růstu, kdy na jedné straně dojde k uspokojení poměrné části obyvatel a na straně druhé to může přinést ohrožení zdraví a existence obyvatel ze slabších vrstev. V roce 1974 Evropská komise OSN ujednotila sociální indikátory do těchto kategorií:

Zdraví, kvalita pracovního prostředí, nákup zboží a služeb, možnosti trávení volného času, pocit sociální jistoty, možnosti rozvoje osobnosti, fyzikální kvalita životního prostředí, možnost účasti na společenském životě.²⁷

Životní styl

Za nejdůležitější determinanty (souhrn činitelů) zdraví v současné době jsou považovány: životní styl, stav prostředí, genetické vlastnosti, úroveň zdravotnictví. Do této kategorie můžeme také zahrnout sociálně-ekonomické faktory a charakteristiku životního prostředí. Nemůžeme také opomenout významný genetický základ, životní prostředí a volné chování lidí, zdravotnické služby. Vliv sociálního a vnitřního prostředí, významně ovlivňuje psychické a behaviorální faktory. K tomu všemu je nutné vzít v úvahu další faktory, jako věk, pohlaví, vrozené predispozice, vlastní životní styl, sociální zázemí, pracovní podmínky, zdravotní služby, bydlení - celkové socioekonomické a kulturní podmínky. Prostředí je důležitým činitelem pro rozvoj osobnosti. Od kvality prostředí se také odvíjí i kvalita života. Sociální prostředí je prostředí tvořící jevy, stavy, procesy a vztahy na jakékoliv společenské úrovni.

Sama pedagogika se orientuje na vizi morálně dobrého člověka ve spravedlivém sociálním prostředí a své snahy vede k respektování odlišností, individualit. Každá společnost se však vrství, což je jedna ze sociálních nutností své existence. Právě inkluzivní pedagogika respektuje tento diferenciovaný (odlišný) přístup a rozdíly mezi lidmi a uznává jedinečnost

---

²⁷ Vaďurová, H., Mühlpachr, P. Kvalita života teoretická a metodologická východiska. Brno: MU, 2005, 1 vydání. ISBN 80-210-3754-7, s 5 - 6.

individua. Proto je nutná změna myšlení lidí nepostižených a v rámci možnosti, a by byli lidé nepostižení schopni se v cítit do lidí postižených. Otvírá se zde prostor pro nezbytnou informovanost většinové populace. Polská pedagogika rozvíjí vedle sociální andragogiky i osvětovou pedagogiku, jako pedagogiku osvěty. V současné postmoderní společnosti zvláště ve státech Evropy je patrný protiklad kapitalistického systému, kdy s centrálně plánované ekonomiky dřívější dominuje tržní ekonomika s vlastnostmi, jako síla, soutěž a trh. To se může dotýkat občanů s omezenými možnostmi nejen zdravotně postižených. Kritické sociální vědy dnes hledají odpověď na polaritu mezi tendencí segregovat a radikální myšlenkou inkluzí. Nutno upozornit na složitost této cesty.²⁸

Světová zdravotnická organizace WHO/Europe

Zdůrazňují se témata jako stárnutí populace, propaguje se pojištění na stáří, snižování zdravotních rizik a zvyšování kvality života. Neopomíjí se také ani význam a důležité postavení starších lidí ve společnosti a nutnost podpory těchto lidí. Zákodárci si často pokládají otázky, jestli může část aktivního obyvatelstva udržet standart zdravotnického a sociálního systému. Jak nejlépe využít potenciálu starších lidí a zkvalitnit přitom období stáří.²⁹

Zmíněné úvahy se postupně aplikovaly do praxe. Mnohem častěji můžeme vidět pracující důchodce z důvodu udržení si svého společenského, důstojného stáří. Vedou je k tomu především pohnutky udržet si stávající bytové zázemí nebo podpora vlastní rodiny. Nemusíme přitom chodit pro odpověď daleko a dělat složité průzkumy vidíme to u svých blízkých. Ztráta bydlení by se rovnala ztrátě interpersonálních vztahů, které jim pomáhají překonávat životní překážky. Nemůžeme těmto lidem donekonečna namlouvat, že se musí přizpůsobit dalším a dalším nutným změnám, které sebou přinesou navíc další a další změny. Je zřejmé, že mladší generace se přizpůsobí a s obtížemi snáze vyrovná, ale kde je to slibované klidné stáří s pochopením a uznáním celé společnosti. Neberme lidem závislost na tradicích a zvyklostech, protože to byly jejich hodnoty, které naplňovaly jejich životní cíle, za které byli odměňováni. Dávat starším lidem najevo, jak vše dřívější dnes ztratilo smysl, může přinést jen pasivitu a nezájem se zapojit do společenského života a spolupodílet se tak na vytváření nových hodnot. Cílem by mělo být přesvědčit starší

²⁸ Bargel, M., Mühlpachr, P. a kolektiv. Inkluze versus exkluze dilema sociální patologie, vydal IMS, 1 vydání 2010, ISBN 978-80-87182-12-3, s 22 - 27.

²⁹ Vaďurová, H., Mühlpachr, P. Kvalita života teoretická a metodologická východiska. Brno: MU, 2005, 1 vydání. ISBN 80-210-3754-7, s 102.

populaci o jejich nepostradatelnosti a užitečnosti pro mladší generaci pro naši celou společnost. Pokud budeme upřednostňovat krásu, sílu, samostatnost, odolnost vlastní důležitost bez družnosti, nemůžeme očekávat, že vytváříme podmínky přijatelné pro starší generaci!

Zdravotnické a sociální služby pro seniory

Česká republika prochází procesem transformace, rozdělení bývalých státních celků. Vznikla nová zdravotnická zařízení pro určitý druh péče. Péče o občany v důchodovém věku byla zajišťována léčebnami pro dlouhodobě nemocné (LDN). Tato zařízení se liší především personálním obsazením a úrovní poskytovaných služeb. LDN sloužily především pro geriatrická zdravotní zařízení. V současné době ČR nenabízí širokou škálu zdravotně sociálních služeb, které by uspokojily seniory a chronicky nemocné občany. Ošetřovatelská oddělení - jedná se především o zdravotnickou péči, kde je mimo jiné zajišťována pečovatelská služba pro pacienty, kteří v běžném domácím prostředí nejsou zcela fyzicky soběstační. Cílem je zlepšit jejich kvalitu života, tím že pozorujeme jejich základní životní funkce, pomáháme s výživou, hygienou, rehabilitací, podáváním léků. Oddělení typu (LDN) - léčebna pro dlouhodobě nemocné slouží pacientům po odeznění akutních příznaků nemoci, kdy jejich zdravotní stav ještě vyžaduje sledování a následnou rehabilitační péči. Domácí péče - nahrazuje přímou hospitalizaci, ale vyžaduje zvýšenou pozornost blízké rodiny a úzkou spolupráci se sociálními službami. Někdy si tato péče vyžaduje technicky vybavené zázemí. Geriatrická oddělení - jedná se o přímou hospitalizaci v nemocničním zařízení, které je zaměřeno především na pacienty vyššího věku s akutními potížemi, kdy jim zdravotní personál usnadňuje léčbu se zvýšenou péčí a přímou pomocí 24hod.³⁰

Je bezdomovcům poskytována dostatečná zdravotnická péče

Jsou snad odmítáni pro svoji insolventnost a zevnějšek? (Šupková a kol. „Zdravotní péče o bezdomovce v ČR“). Jedná se o velmi propracovanou studii v oblasti péče o bezdomovce i se statistickými údaji, dále se zde pojednává o potřebách jedinců, pracovníků zdravotních i sociálních. Potvrzují teorii následně ověřenou v praxi zdravotnického zařízení. Je žádoucí obnovení zrušených lůžek ve zdravotnickém zařízení typu (LDN). Zlepšit služby

---

³⁰ Vaďurová, H., Mühlpachr, P. Kvalita života teoretická a metodologická východiska. Brno: MU, 2005, 1 vydání. ISBN 80-210-3754-7, s 108.

v azylových domech, lepší informovanost místních obyvatel. Vytvořit bezplatné sociální zařízení pro případ, že jedinec nebude přijat v azylovém domě. Studie dále zmiňuje, že existují případy odmítnutí poskytnutí základní zdravotní péče bezdomovcům, ačkoliv zákon garantuje právo na zdravotní péči. Odmítnutí může mít za následek, že sami jedinci (osoby bez domova) nevyhledají lékařskou pomoc.³¹

Zdravotní rizika

V oblasti sociálních rizik jde o krytí nákladů na lékařskou péči a o náhradu ušlé mzdy po dobu nemoci. Náhrada ušlé mzdy je u většiny zemí různá, i když krytí lékařské péče podobné. Zdravotní péče je hrazena z daní nebo z příspěvků. Ti co zdravotní pojištění z různých důvodů nemají, doplácí v případě nutnosti na jejich zdravotní péči stát. Problémy okolních zemí s krytím zdravotních rizik jsou totožné. Velký nárůst cen za léky a zdravotní péči. S tím jak se lidský život prodlužuje, vznikají nároky na trvalejší lékařskou péči a požadavky na finanční přispívání, přičemž velká část zdravotně ohrožených skupin nedosahuje na toto svými příjmy.³²

---

³¹ Šupková, D., a kol. Zdravotní péče o bezdomovce v ČR. Praha: Grada Publishing, 2007. - 64 s. ISBN 978-80-247-2245-0. Dostupné z: <http://www.nadeje.cz/vz/zpb.pdf>

³² Keller, J. Soumrak sociálního státu. Praha: nakladatelství (Slon) 2009. 2. vydání. ISBN978-80-7419-017-9, s 68.

4. FORMY EFEKTIVNÍ POMOCI

Sociální práce má své výsledky a je efektivnější tehdy, když je na řešení problému vynaloženo společné úsilí všech zúčastněných stran. Příkladem můžeme uvést propojení rodiny s výchovou a vzděláváním ve škole, kde mimo běžnou výuku proběhne navíc přednáška například dopravní výchovy policistou. Tato spolupráce má význam především preventivní, kdy dětem přednáškami vysvětlujeme chování v různých situacích, které je mohou potkat v běžném životě. Využívá se i dopravních hřišť pro děti, k praktickému výcviku, které provozuje policejní oddělení prevence. Sociální pedagog přispěje svoji správnou diagnostikou, prevencí k minimalizování dalších možných rizik, která mohou vzniknout v rodině ve škole i jinde. Školní pedagog, který se soustředí na samotnou výuku a plnění osnov nemusí včas u dětí odhalit jisté znaky, které mohou mít sociálně patologický charakter, jako například záškoláctví, agrese, šikana, drogová závislost. Při odhalení těchto negativních vlivů by měl znát základní informace o metodách sociální práce a vědět koho v takových případech kontaktovat. Proto můžeme hovořit o ideální spolupráci se sociálním pedagogem. Vytvořit dokonalou týmovou kohezi, je jistě cílem všech zúčastněných

Ukážeme-li si, sociální práci ve vztahu k dospělým na specifické komunitě bezdomovců zjistíme, že pomoc má podobný charakter. Snaha o propojení zainteresovaných institucí, které těmto lidem pomáhají, je proto žádoucím faktorem pro efektivní práci. U bezdomovců zpravidla chybí rodinná vazba, kontakty s rodinami. Tento fenomén doprovází sociálně patologické jevy, jako sociální vyloučení, závislost, chudoba, nezaměstnanost, protiprávní jednání.

Sociální práce je ten druh práce, který je vlastní především sociálním pracovníkům. Pro mnohé ostatní profese je to vzdálenější oblast. Sociální práce vychází z altruismu a je tedy podstatou pomáhat těm, co pomoc potřebují. Cílem sociální práce je zmírňovat sociální problémy společnosti, čímž akceptujeme odlišnosti a individuality. Pomáháme, tak slabším jedincům dosáhnout na základní potřeby pro zkvalitnění jejich života.

Zmírňujeme tímto dopady tržního hospodářství, každému jedinci není dáno být úspěšným podnikatelem. Také se rodíme s určitými dispozicemi, a proto je velmi důležitá tolerance jeden druhého, kdy silnější pomáhá slabšímu, úspěšnější méně úspěšnému v tom spočívá altruismus, na který se váže sociální práce.

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., taxativně stanoví, které skupině obyvatel je pomoc poskytována. Jedná se především o osoby zasažené nepříznivou sociální situací, zdravotně postižení, snížená fyzická i psychická soběstačnost a také pomoc sociálně vyloučeným (bezdomovectví). Pomoc je poskytována těm, co nejsou schopni se sami, vlastními silami vymanit z nepříznivé sociální situace.

Hlavním cílem výše uvedeného zákona je podpořit sociální začleňování, a to ve všech jeho formách. Sociální práce je poskytována prostřednictvím sociálních služeb, které jsou vyspecifikovány ve shora příslušné dlouho očekávané normě. Sociální práce probíhá na několika úrovních: práce s klientem, sociální politika, zákonodárství. Mikroúroveň obnáší metody případové práce, poradenství, koordinace, mediace. Střední úroveň zahrnuje práci s klientem prostřednictvím rodinných mechanismů. Makroúroveň obnáší práci s komunitou, kdy se vytváří koncepty a strategie, které mají za cíl působit tam, kde je třeba a využívá přitom kontrol a konzultací.

Když už byla zmíněna norma o sociálních službách, vzpomeňme normu nejvyšší právní síly vztah státu a občana LZPS - Listina základních práv a svobod, která ve svých člancích garantuje práva a svobodu občanů ČR, čl. 3 (rovné postavení), čl. 5 (důstojný život).

Sociální služby slouží lidem sociálně znevýhodněným. Mají za cíl podpořit kvalitu života a chránit klienty před možnými riziky a pomoci jim se začleněním do společnosti. Sociální služby dělíme na preventivní, terapeutické, rehabilitační, intervenční, pečovatelské.

Služby sociální péče - pečovatelská služba, centra denních služeb, podpora samostatného bydlení, domovy pro seniory a zdravotně postižené, zdravotnická zařízení, ústavní péče.

Služby sociální prevence - telefonická krizová pomoc, azylové domy, kontaktní centra, domy na půl cesty, nízkoprahová denní centra, služby následné péče, noclehárny, terénní programy, sociální terapeutické dílny.

Metody sociální práce - případová práce: sociální pracovník se zaměří na sociální situaci. Společně s klientem hledá vhodnou alternativu. Vede jej k tomu, aby si aktivně podílel na pomoci sám sobě. Sociální pracovník musí znát dobře zázemí klienta a porozumět situaci. Vyžadována je komunikace s klientem a neméně důležitá zpětná vazba.

Poradenství v angličtině se užívá pojmu consulting- dělí se na základní a sociální. Při poradenství váhu odpovědnosti nese pracovník, forma konzultace spojená s nasloucháním

a porozuměním bude v hodnější metodou pro práci s klientem. Sociální pracovník by se měl vyvarovat unáhlených řešení, neměl by činit před časné závěry. Používat jazyk, kterému bude klient rozumět, nevyjadřovat se příliš odborně. Být empatický a vnímavý a hlavně upřímný. Dávat najevo zpětnou vazbou verbální, tak neverbální aspekty komunikace.³³

Obecná činnost sociálních pracovníků

Sociální pracovníci vyhledávají klienty sociální práce, a to v přirozeném prostředí. Posuzují životní situaci klienta. Uplatňují individuální plánování k potřebám klienta. Využívání přímé interakce s klientem pro efektivní dosažení příznivých změn. Vedou klienty k tomu, aby sami participovali na změnách svého života. Realizují činnosti, které vedou i ke změně sociálního prostředí. Spolupracují s organizacemi při řešení životních situací. Prevencí předcházejí vzniku nepříznivých životních situací klientů.

Sociální pracovník spolupracuje se sociálním kurátorem

Konkrétní specifická činnost -sociální práce s osobami bez přístřeší:Vyhledávají klienty v jejich přirozeném prostředí formou terénní práce. Pracovníci posuzují životní situaci ohrožených osob a stanoví individuální plán pomoci osobám bez přístřeší. Plánují cíle a kroky klienta k jejich naplnění. Sdílí s klienty situaci a pomáhají rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti v oblasti zaměstnání, bydlení, jednání na úřadech s věřiteli a podobně. Legislativní rámec – Sociální pracovník musí splňovat odbornost dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zaměstnanci obecních úřadů jsou úředníky dle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků.

Sociální kurátor - práce s klientem

Kurátor pro dospělé zajišťuje péči o občany, kteří se přechodně ocitli v mimořádně obtížné situaci. V rámci sociálního poradenství poskytuje klientům potřebné informace k překonání životní situace a aplikuje přitom metody sociální práce. Usiluje o vytvoření optimálního socioterapeutického vztahu metodou resocializace s klientem psychicky

---

³³ Gulová, L. Sociální práce, pro pedagogické obory. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1, s 11 - 56.

a sociálně dezintegrovaným. Pomáhá formulovat cíle spolupráce a nabízí různé alternativy strategií k dosažení vytčeného cíle.³⁴

Terénní sociální práce

Při práci s osobou bez přístřeší bychom měli uplatňovat podobné principy jako u osob s mentálním postižením nebo duševními poruchami. Při zaměření na osobu je nutno hledět na člověka bez ohledu na jeho prostředí a veškeré problémy svádět na něj samotného. Musíme vzít v úvahu, že problémové chování má své příčiny. Zaměříme-li se na osobu, měli bychom vycházet z toho, jací lidé jsou a jaké jsou jejich možnosti. Pracovat se zaměřením na osobu má význam brát člověka vážně, snažit se ho pochopit a porozumět jeho způsobu vyjadřování a zároveň ho podpořit k nalezení vlastní cesty.³⁵

Definice sociální práce

Sociální práce – aplikovaná věda, která řeší mezilidské vztahy, duševní vnitřní konflikty. Cílem je profesionálně uspokojit a rozvíjet základní potřeby jednotlivce, skupin, komunit. Při vzájemné interakci posilovat znevýhodněné občany ve společnosti.

Definice sociálního pracovníka

Sociální pracovník - kvalifikovaný odborník, který vyvažuje vztah mezi jedincem, přirozeným prostředím, a to přímým, odborným zásahem. Působí na různorodé sociální situace. Provádí diagnostické činnosti, psychologickou pomoc, sociální prevenci, služby.³⁶

Příběh komunity Sant'Egidio

Dne 3. 3. 2013 v 11.55 hod., televizní pořad na ČT2. Cesty víry - přátelé bez domova - rozdávání baget bezdomovcům. Příběh komunity Sant'Egidio v Praze i v Brně. Chodí po městě do inkriminovaných míst a rozdávají chleba, kávu čaj. Jan Bílek komunita Brno. Život bezdomovců je vypjatý a složitý a je normální jejich občasná agresivita. Akce kolem kostela U svatého Jakuba. Nechtějí být vnímáni, jako služba, ale jako přátelé, kteří se navštěvují na ulici chudé, které spojuje samota. Cílem zpočátku byla motivace, aby si

---

³⁴ Vymezení sociální práce na obecní a krajské úrovni ve výkonu přenesené působnosti – od 1. 1. 2012. Metodický podklad - odbor sociální péče, město Židlochovice

³⁵ Pörtner, M. Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7367-582-0, s 15

³⁶ Metodický pokyn - odbor sociální péče, město Židlochovice, 21. 6. 2004.

vyřídili doklady a své osobní věci. To se minulo účinkem. Toto nám nabízí všichni, jste, jako ti ostatní. Komunita Sant' Egidio je nositelkou mnoha mezinárodních ocenění za svou práci pro mír (Cena Karla Velikého, Balzanova cena). Opakovaně, jsou nominováni na Nobelovu cenu za mír. V České republice vznikla komunita Sant'Egidio v roce 1993. V současné době působí v Praze, v Brně, Olomouci. Komunita se zaměřuje na pomoc lidem bez domova, na službu romským dětem a službu starým lidem. Komunita ve středu v sudém týdnu vyráží do ulic a rozdávají jídlo, pití s cílem, dát bezdomovcům najevo, že nejsou sami.³⁷

4.1 Pilotní projekt - 2003 Brno

Bezdomovectví jako problém

V roce 2003, Městská policie revír Tábor, řešila otázku bezdomovectví ve vztahu k narušování veřejného pořádku v okrajové části Brna. Jednalo se o městské části Žabovřesky, Jundrov, Komín, kde bezdomovci svým zevnějškem a svým chováním opakovaně obtěžovali občany. Tito volali po řešení problému a žádali adekvátní, účinnou pomoc. Občané očekávali, že strážník či policista vyřeší věc okamžitě dle zákona. Protože se jednalo o právní předpis, který byl, co do oblasti povinností strážníka vzdálenější, bylo nutné se s touto úpravou blíže seznámit a zaujmout profesní stanovisko. (Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb., § 52 osoby žijící nedůstojným způsobem života. Vznikala tak snaha pochopit tento fenomén, jehož důsledky končily porušením společenských norem. Od počátku bylo zřejmé, že bude nutné vyvolat spolupráci všech dotčených institucí, složek veřejné správy a zaujmout postoj, který uspokojí obě strany. V té době převažoval také názor, že bezdomovec, si za svůj stav může sám.

Policejní práce stále častěji využívá základních principů osobní a místní znalosti "Community policing" (Herman Goldstein) autor: jedné z mnoha myšlenek v oblasti policejního preventivního působení. Původ: USA, Velká Británie.³⁸

---

³⁷ Dostupné z: <http://www.santegidio.cz/o-naacutes.html>

³⁸ Dostupné z: <http://www.cops.usdoj.gov/Default.asp?Item=1064>

Rozdáváním pokut skutečně nic nevyřešíme. Nejčastější protiprávní přestupkové jednání – veřejné pohoršení, znečištění veřejného prostranství, drobné krádeže, pobývání v chatových oblastech a v prostorách panelových domů. Zpočátku jakýkoliv zákrok se minul účinkem. Vznikl pilotní projekt: „**Městská policie - podává ruce občanům společensky nepřizpůsobivým**“. Tento dvoustránkový návrh koncepčně pojednával o účelnější pomoci při jednání s těmito lidmi a o úzké spolupráci mezi institucemi a výměnou jejich informací. Dalším cílem bylo vytvořit důvěru mezi strážníky a bezdomovci. **Proběhla beseda s kurátory** a společně byl projekt, zahájen 19. listopadu 2003. Záměrem plánovaného setkání byla výměna informací a dlouholetých zkušeností obou stran s osobami žijícími nedůstojným způsobem života. Vznikla potřeba vytvořit úzkou spolupráci, mezi složkami veřejné správy. Jednání s MMB s oddělením prevence a pomoci (kurátoři) na ul. Křenová 20, kteří snahu o propojení těchto institucí označili za "První vlaštovku" ze strany Městské policie Brno. Zpravodaje MČ (12/2003, 02/2004 Žabovřesky).

Akce měla za úkol

Zmapovat všechny osoby žijící v nebytových prostorách nebo jiných prostorách revíru Tábor a nabídnout účelnější pomoc. Strážníci získávali informace z terénu a šetřením na místě - formou volného rozhovoru pomáhali eliminovat tento stav. Vznikly „První úřední záznamy“, které měly odkaz na (Vyhlášku MPSV). Tímto způsobem, byla celá věc postupována na základě vytvořené úzké spolupráce s institucemi, které měly v názvu „Sociální“.

Výsledné snažení

Občané v krátkém čase mohli vidět, že někteří bezdomovci, již tolik nepohoršují svým zevnějškem a jsou do jisté míry umraveněni. Zvýšeným zájmem o tuto skupinu obyvatel jsme dosáhli poklidného stavu v rizikových oblastech a přitom pomáhali lidem v tísní. Zákroky, úkony byly dotahovány dokonce. U jednoho případu se podařilo včas odhalit vážné zdravotní problémy, a to z důvodu zanedbané hygieny.

Forma zjevného bezdomovectví

Zaznamenáno 8 klientů, věková hranice respondentů byla od 52 let do 61 let, drobná i vážnější poranění převážně dolních končetin (bércové vředy), výskyt převážně zahrádkářských koloniích. Překážky, se kterými se strážníci potýkali, byla alkoholová a nealkoholová toxikomanie. Někteří závislí jedinci dobrovolně odmítali možnost ubytování, kde byla především podmínka nulové tolerance alkoholu.

Poděkování všem za spolupráci a za projevenou důvěru. Snaha v tomto směru nebyla rozhodně zbytečná. Je dobře, že vznikají stále projekty pro záchranu těchto lidí, kteří rezignovali na lepší život. Městská policie v rámci svých oprávnění stále vyvíjí aktivity na pomoc těmto lidem. Vzniklo mnoho projektů, které přispěly k eliminaci tohoto celospolečenského nežádoucího jevu, ať už to bylo ze strany státních organizací, nebo v kooperaci s příspěvkovými organizacemi, se společným cílem - pomoci lidem v jejich tíživé životní situaci. Především těm, u kterých si pokládáme zásadní otázky: ***Jak tento sociálně patologický jev vzniká a jak je vnímán naší společností? Jaké jsou jejich potřeby a hodnoty? Žijí mezi námi, setkáváme je, ale víme o nich něco? Tušíme vůbec, jak snadné je ocitnout se bez podpory blízkých, pomoci druhých a pracovních příležitostí?. Ukázalo se, že jít vstříc vzniklému problému, byla ta nejlepší strategie.***

4.2 Oddělení sociálního zdravotnictví - FN

Vyhláška 424/2004 Sb., která stanoví činnost sociálních pracovníků a jiných odborných pracovníků. V § 9 Zdravotně sociální pracovník vykonává svoji činnost v oblasti sociální prevence, depistážní činnost se zaměřením na včasné vyhledávání jedinců, kteří se nacházejí v tísní (sociální situace).³⁹

- posuzují životní situaci pacienta
- tvoří plán psychosociální intervence
- sociálně právní poradenství
- napomáhají integraci
- propouštění do domácího léčení
- odborné poradenství v případě úmrtí

³⁹ Dostupné z: http://www.cnaa.cz/docs/tiskoviny/7_vyhlaska_424_2004.pdf

Práce sociálního pracovníka ve zdravotnictví spočívá především v poradenství. Zdravotní oddělení spadá pod odpovědného lékaře, který dává rozhodující závěrečné stanovisko k péči o pacienta. Například Vedení tohoto sociálního oddělení FN Bohunice aktivně organizuje pravidelné sbírky ošacení pro osoby bez domova. K tomuto se zdravotní sociální pracovníci aktivně zavázali po jednání s kurátory. Jaké problémy musí řešit sociální pracovníci ve zdravotnictví s osobami bez přístřeší?

FN Bohunice v Brně již nějakou dobu nedisponuje lůžky pro léčbu dlouhodobě nemocných (LDN). Proto sami sociální pracovníci musí vyvíjet velké úsilí a žádat zařízení jiných spádových oblastí o umístění osob bez domova. Tato zařízení nemusí mít však volná místa. Zatím se vždy podařilo ve spolupráci s jinými spádovými zdravotnickými zařízeními pacienta umístit, jaká bude budoucnost, nedokážeme v této chvíli odhadnout.⁴⁰

Zdravotníci a sociální pracovníci přiznávají, že největší problémy nastávají v zimním období. Na domov pro seniory většina těchto osob bohužel nedosáhne věkem a ani finančně. V praxi to vypadá takto: Pacient s akutními důvody je umístěn na akutní lůžko oddělení, jako ARO a JIP. Poté končí na ošetrovatelském lůžku následné péče, což jsou všechna ostatní lůžka ve zdravotnictví. Nabízí se možnost takzvaných Center následné péče LDN, je to jakési preventivní léčebné opatření socioekonomického rázu. Následná léčba dlouhodobě nemocných (LDN) byla hrazena zdravotní pojišťovnou a byla využívána právě osobami bez přístřeší, o které se nemohl postarat blízký člověk. Zdravotní stav vyžadoval mnohdy ještě určitý dohled. Bohužel jejich provoz byl výrazně omezen, někde i zrušen. Tím vznikl problém, kam s osobami bez přístřeší?. Vyvstává znovu otázka, kam s těmito lidmi pokud nesplňují podmínky akutního lůžka a přitom nesplňují podmínky ubytovacích center?. O výhodách těchto zařízení se nemusíme dále zmiňovat. Zařízení typu LDN (léčba dlouhodobě nemocných), bylo zrušeno pro svůj nevyhovující stav, dnes nám toto zařízení chybí, přiznávají to i sami zdravotníci. V dnešní době navštěvuje některé pacienty lékař přímo v místě trvalého bydliště, ale jak pomoci osobám bez přístřeší? Mělo by se najít řešení a vytvořit podobná zařízení pro tento účel.

Je potřeba nadále s těmito osobami pracovat a nabídnout jim minimálně nějakou základní pečovatelskou službu obzvláště v extrémním zimním období, kdy hrozí vážné omrzliny a jiné zdravotní komplikace. V současné době převažuje názor, obnovit zařízení typu LDN s kapacitou okolo 30 lůžek pro sociální účel a 80 lůžek pro pacienty.

⁴⁰ Sociální oddělení ve zdravotnictví FN Brno Bohunice.

Armáda spásy používá pojem (fyzická soběstačnost), jako podmínku pro přijetí osob do zařízení tohoto typu. Často se hovoří o osobách bez přístřeší, jako o horkém bramboru. Osoba s příznaky ebriety, u které je zaznamenána hladina vyšší, než jedno promile alkoholu v krvi, nesmí do tohoto zařízení.

"Je žádoucí, aby se sociální pracovnice účastnila vizity" nad touto otázkou se zamýšlela sociální pracovnice Fakultní nemocnice Ostrava v roce 2007, a to v jednom vzdělávacím časopise. Odhaduje, že ve zdravotnictví bude situace obdobná, co se týče služeb následné péče, především je zdůrazněn - nedostatek ošetrovatelských lůžek. Autorka tohoto článku je názoru, že je žádoucí, aby se sociální pracovník účastnil vizity. Vezmeme-li v úvahu, že zpravidla malé vizity probíhají každý den a velké dvakrát týdně, vznikla by nová otázka, co dopočtu těchto pracovníků. Už tak se hovoří o nízkých počtech sociálních pracovníků ve zdravotnictví.⁴¹

V této chvíli je praxe ve FN Bohunice taková, že sociální pracovník se účastní takzvaných sedánek s lékaři a rehabilitačními pracovníky.

Sociální situace bezdomovců je velmi složitá a práce s nimi rozsáhlá. Sociální pracovník zajišťuje - vyřizování osobních dokladů, a to veškerých včetně komunikace s institucemi samotnými. Snaží se udělat vše pro zlepšení situace - (Etický kodex).⁴²

---

⁴¹ Sociální práce. 1/2007. Brno: zsf, 2007. ISSN: 1213-6204, s 26 - 27

⁴² Sociální práce. 1/2007. Brno: zsf, 2007. ISSN: 1213-6204, s 21

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. EMPIRICKÁ ČÁST

Výzkum byl zacílen na osoby bez přístřeší, kategorie zjevného bezdomovectví v centru města Brna, okolí Hlavního nádraží a přilehlých ulic.

5.1 Vymezení cílů - Formulace hypotéz

Cílem bakalářské práce bylo blíže se seznámit s problematikou „Osob bez přístřeší“, a to zachycením vybraných pojmů, které s tímto sociálně patologickým jevem souvisejí. Výzkum by měl zachytit, popřípadě poukázat na možné rezervy mezi organizačními složkami veřejné správy a do jaké úrovně jsou využívána centra sociálních služeb. *Pochopit stádia vzniku tohoto negativního fenoménu a pomoci tak při návratu do normálního života. Stanovit takové cíle, které by vedly v reálné době ke zlepšení. Je zřejmé, že z hlediska strategie se bude jednat o dlouhodobý proces, než dojdeme k uspokojivému cíli. Narazíme přitom ještě na mnoho překážek a problémů při sociální práci, ale zvýšenou informovaností majoritní části obyvatelstva (primární prevence), můžeme zásadně přispět k efektivitě naší práce s osobami v tísní.*

Rozhodně máme rezervy ve spolupráci dotčených složek veřejné správy, je stále co zlepšovat vytvářením dokonalejší týmové koheze. Výsledek výzkumu nám poukázal na platnost či neplatnost níže stanovených hypotéz.

Stanovené hypotézy - osoby bez přístřeší - zjevné bezdomovectví

- **Doba pobytu na ulici je rozhodujícím faktorem pro reintegraci** - *Kategorie zjevných bezdomovců, 60% respondentů je stále v očekávání nějaké pomoci, doba na ulici do 5 let. 40% respondentů vnímá realitu zkresleně a nabízenou pomoc neumí přijmout bio-psycho-sociální stránka/špatný zdravotní stav, doba na ulici od 5 -18let. Doporučení: zaměřit se na první dva měsíce, mohou být rozhodující, tyto lidé rozumně smýšlejí a narážejí na mnoho překážek.*
- **Současný systém neposkytuje dostatečně účinnou pomoc** - *Kategorie zjevných bezdomovců, 80% respondentů vypovídá, že vidá svého sociálního pracovníka. 70% vnímá pomoc smíšenými reakcemi. 86%, by uvítalo systémové změny, které by šly vstříc jejím potřebám.*

Lidé bez domova nezvládají základní povinnosti - 40% si nepřipouští žádné povinnosti, 40% nezvládá plnit závazky vůči rodině. Způsob života jim neumožňuje dostát povinnostem ani vůči sobě, ztrácí věci a včas neobnovují smlouvy za ubytování. Pokud si sociální pracovník nevzpomene na klienta, aby mu zdůraznil důležité termíny, je znovu ponechán osudu trávit noc na ulici. Protože je odmítnut z důvodu vypršení smlouvy. V jednom případě byl nutný zásah kurátora, který zařídil ubytování a dodatečné podepsání smlouvy o kterou klient stál.

- **Lidé bez domova nevyužívají azylové domy** - Kategorie zjevných bezdomovců potvrdila, že 40% využívá azylové domy denně, 40% výjimečně při nízkých teplotách. 20% respondentů nevyužívá vůbec.

5.2 Charakteristika a popis vybraného souboru

Osoby bez přístřeší mají zpravidla jinak nastavené hodnoty, než většina běžné populace. Proto vyžadují tito lidé specifický, individuální přístup. Skupina zjevných bezdomovců, kteří se vyskytují v okolí Hlavního nádraží, podchodů, nadchodů, tramvajových ostrůvků. Položíme-li si otázku proč právě toto místo, dojdeme po zkušenostech k závěru, že toto místo je místem jisté anonymity, nikdo dlouho nezůstává v této oblasti, je to centrum převážně dopravního uzlu. Přesto můžeme vidět známé obličeje a setkávat se s nimi každý den. Jsou to lidé bez přístřeší a podpory. Tento stav, již můžeme sledovat několik let. Mnohokrát jim byla podána pomocná ruka v momentech, kdy to sami nezvládali. Obecně je znám závěr, že ti to lidé dobrovolně rezignovali na jakoukoliv pomoc z venčí a svým přístupem k životu nám stále něco sdělují, demonstrují. Vysílají signály do okolí a ukazují nám svoji somatickou nedostatečnost, je teď na nás, jak je pochopíme, jestli je budeme litovat a obdarovávat drobnostmi nebo jim ukážeme cestu jak žít. Probudit v těchto lidech zájem o sebe a své blízké je velmi obtížné. Nejen, že odmítají systematicky nabízenou pomoc, ale mnohdy až zásadně odmítají pomoc i od svých blízkých. Vyvolává to pocit, že tito lidé mají potřebu se nějakým způsobem trestat a balancují tak v otázkách, zdali vůbec přijmout účinnou pomoc či nikoliv. Máme tak před sebou velký problém převážně psychického rázu, kdy nás čeká neustálé vysvětlování a přesvědčování lidí bez domova, v tomto případě kategorii zjevného bezdomovectví a by pomoc přijali a navrátili se tak zpět k normálnímu životu a k základním potřebám.

5.3 Metoda dotazníkového šetření

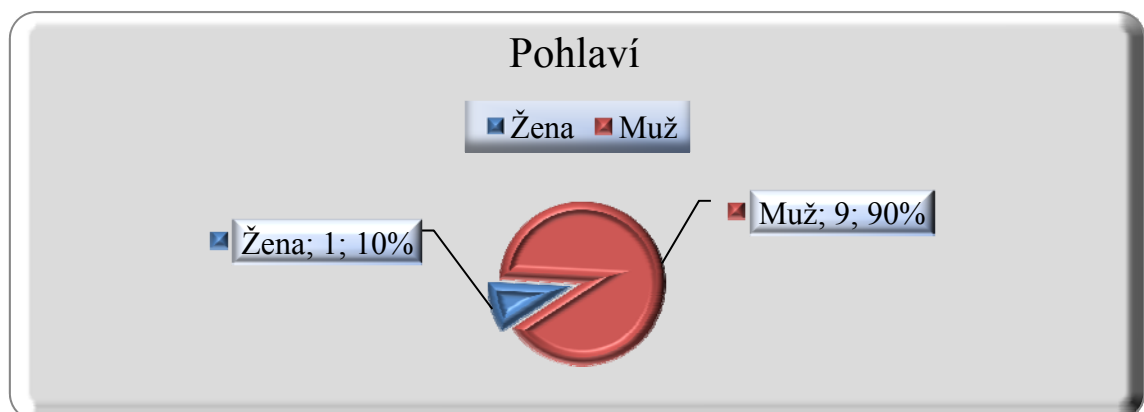
V rámci výzkumu k získání dat, byla použita technika dotazníkového (nestandardizovaného) šetření. V té chvíli byl nezbytný průzkum terénu, který ukázal v hodnotě té či oné otázky pro zaměřený cíl. Dotazník byl tak nejvhodnější metodou pro zkoumanou skupinu respondentů. Slabá stránka dotazníku ve smyslu návratnosti, byla ošetřena osobní účastí při vyplňování uzavřených otázek. Otázky měly podobu dichotomickou (dvě varianty odpovědi) a polytomickou (výčtovou) s výběrem více alternativ. Podobnost otázek měla význam kontrolního mechanismu, co do pravdivosti poskytovaných odpovědí. Dotazník obsahoval 17 otázek, z čehož 4 otázky byly anamnestického charakteru (tvrdá data). Vzhledem k postaveným hypotézám a danému cíli, byla rozhodující doba i místo získávání dat. Dotazník byl formulován s ohledem na cílovou skupinu respondentů.⁴³

Otázky byly postaveny tak, aby nám vypovídaly o tom, jak řeší "Osoby bez přístřeší" svoji životní situaci. Jaké pomoci se jim dostává, využívají-li ji vůbec.

5.4 Vyhodnocení grafického zpracování

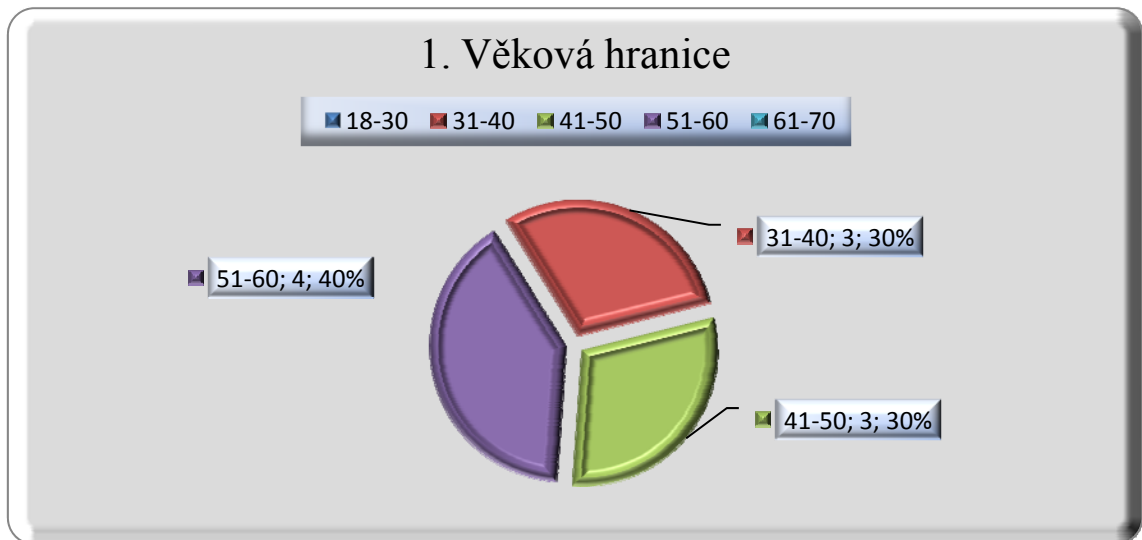
Podívejme se na to, jak vidí svůj stav 10 respondentů "Osoby bez přístřeší", kteří tráví většinu času v centru města Brna. Osoby byly kontaktovány v okolí Hlavního nádraží, OD Tesco, Masarykovi, Mlýnské ulice, Zelného trhu.

Výšečové (koláčové) grafy - vlastní zpracování - analýza dotazníkového šetření na "Zjevné bezdomovectví"

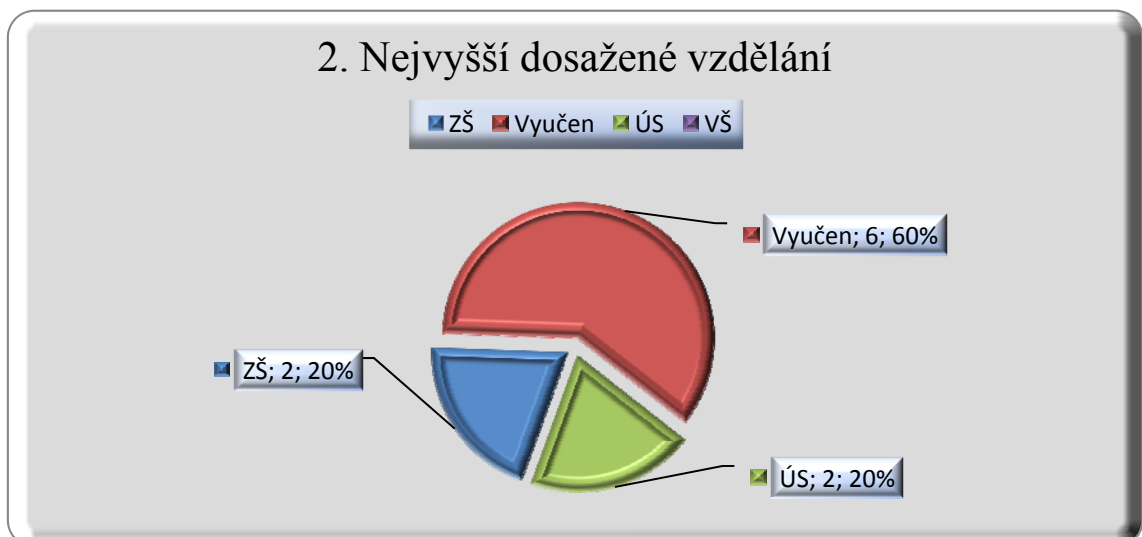

⁴³ Široký, J., a kol. Tvoříme a publikujeme odborné texty. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5, s 66 - 68.

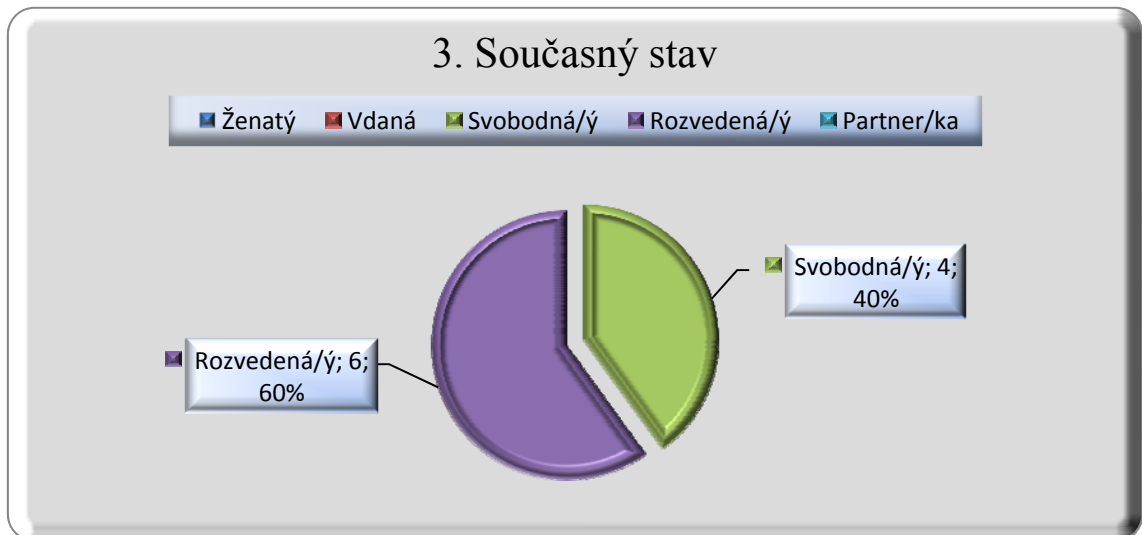
- Analýza odpovědi: Žena 10%, Muži 90% Shrnutím dat můžeme vidět, že muži mají větší zastoupení a mnohem častěji jsou vidět v centru Brna. Žena volila cestu uchýlení se do azylového domu na ul. Mlýnská č. 25, kde jí smlouva zaručuje pravidelné přespání. Každý měsíc je ovšem v nejistotě, jestli bude schopna včas podepsat novou smlouvu a uhlídat si těch málo základních povinností. Muži si podobné starosti nepřipouštějí.

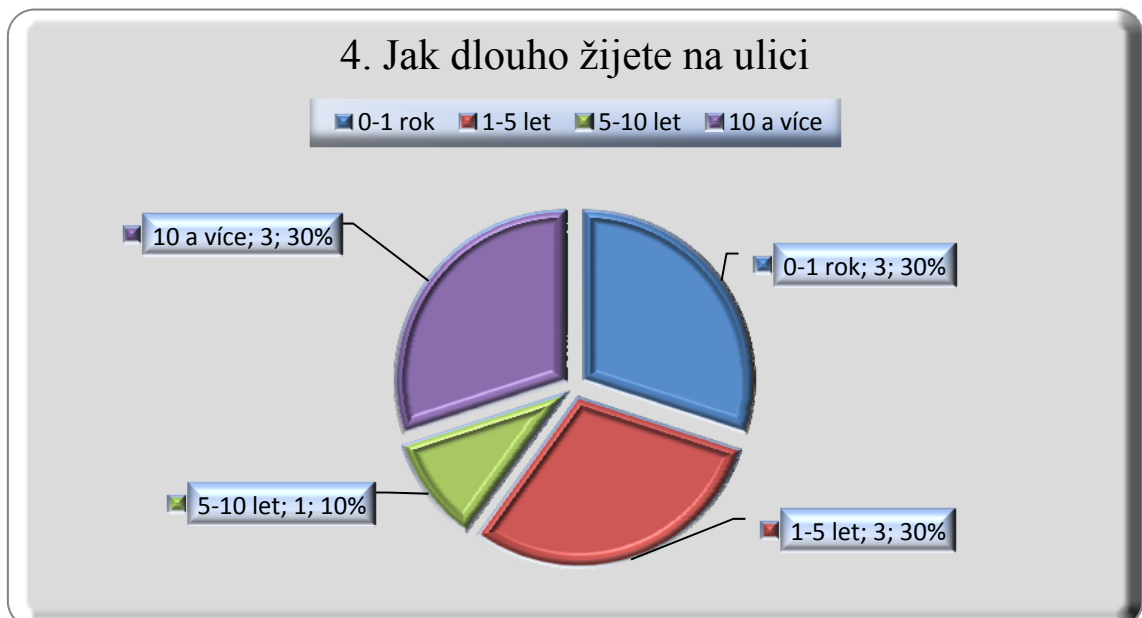
- Analýza odpovědi: 31-40 30%, 41-50 30%, tři respondenti do 40 a tři respondenti do 40 let, 51-60 40%. Výsledek se dal očekávat, nic méně nám vystupuje mírně do popředí věková hranice do 40 let, což můžeme považovat za varovný ukazatel. Hranice před důchodová byla od začátku zjevná. Respondenti uvádějí společný faktor bezdomovectví, a to je ztráta partnera, následné zadlužení a ztráta bydlení. To je nejčastější příčina bezdomovectví.

- Analýza odpovědi: ZŠ 20%, (2), ÚS 20% (2), Vyučených 60% (6), Respondenti jsou hrdí na své řemeslné obory, hovoří o nich bohužel, už jen v minulých časech. Kruhová výšeč nám ukazuje, že většina respondentů má střední vzdělání. Obtížné je hledání práce a ještě obtížnější je práci si udržet.

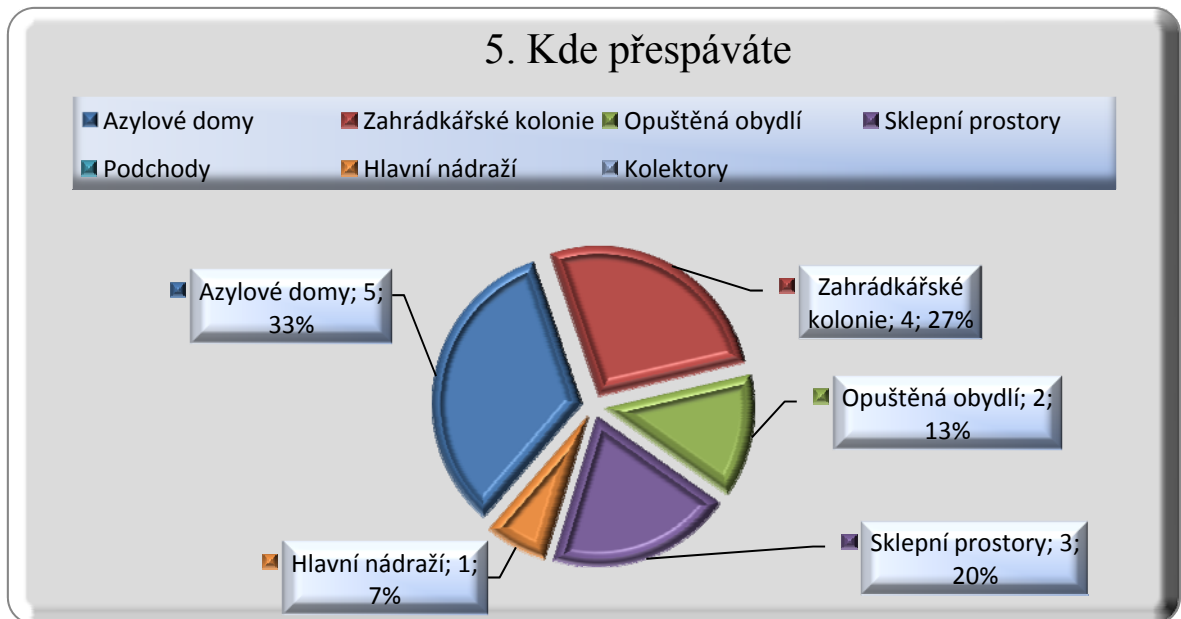

- Analýza odpovědi: Svobodných 40% (4), Rozvedených 60% (6), Rozvedení respondenti uvádějí závazky vůči rodinám i věřitelům. Hovoří o začarovaném kruhu, ze kterého nelze vystoupit.

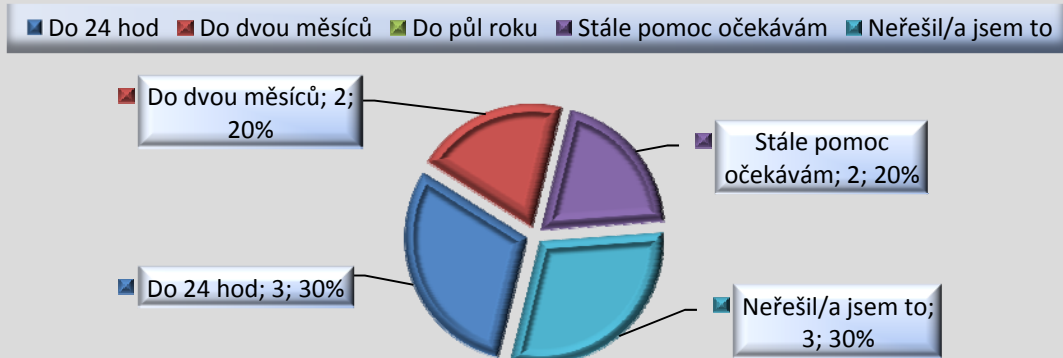
- Analýza odpovědi: 5-10 let 10 % (1), 0-1 rok 30% (3), 1-5 let 30% (3), 10 a více 30% (3), Kruhová fialová výšeč označuje respondenty, kteří žijí na ulici i 13,17,18 let, zjevná dezorientovanost, malá informovanost, jen výjimečně volí centra sociálních

služeb, závislost na alkoholu. Dva respondenti žijí na ulici 2 měsíce a přestávají doufat, že nějaká pomoc je dostupná. Důvodem bylo zadlužení a následná ztráta bydlení. V krizovém centru je nejtěžších prvních 14 dní, každý kousek podlahy, židličky někomu patří. Nároky si činí ti, kteří jsou na ulici déle a dávají to nově příchozím patřičně najevo. Nejen na ulici, ale i v azylových domech si musí každý vydobýt svoji pozici na přespání.

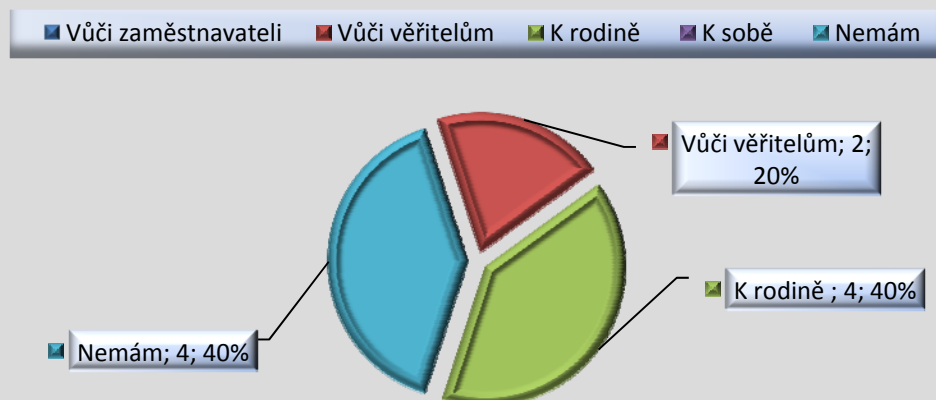
- Analýza odpovědi: Hlavní nádraží 7% (1), Opuštěná obydlí 13% (2), Sklepní prostory panelákových domů 20% (3), Zahrádkářské kolonie 27% (4), Azylové domy 33% (5), Respondenti si pochvalují sklepní prostory panelákových domů, klidné, čisté a bezpečné prostředí, někteří mají dobré soužití s nájemníky. Považují to za dobré útočiště před různými nástrahami z ulice. Zahrádkářské kolonie jim nabízí, svobodu pohybu navíc nejsou nijak omezeni ani časem a bydlení si zvelebují mnohdy po svolení vlastníků pozemků. Azylové domy jsou vyhledávány pouze výjimečně, až když není jiné možnosti, o čemž svědčí 33% (5) respondentů. Otázka měla polytomický charakter, kdy respondenti zaznamenali, více odpovědí. 67% volí jiné řešení a dává tímto najevo nespokojenost s azylovými domy - centry sociálních služeb.

6. Ve které chvíli vašeho života jste stál o nabízenou pomoc

- Analýza odpovědi: Stále pomoc očekává 20% (2), do dvou měsíců 20% (2), do 24 hod. 30% (3), neřešilo situaci 30% (3). S žijají se s ulicí natolik, že se na ní stále vrací. Sociální práce by se měla zaměřit, na první dva měsíce včasné intervence. 30% respondentů rezignovalo poté, co se jim v počátcích pomoci nedostávalo. 30% respondentů připouští, že situaci vůbec neřešilo. Dva bezdomovci jsou na ulici dobrovolně.

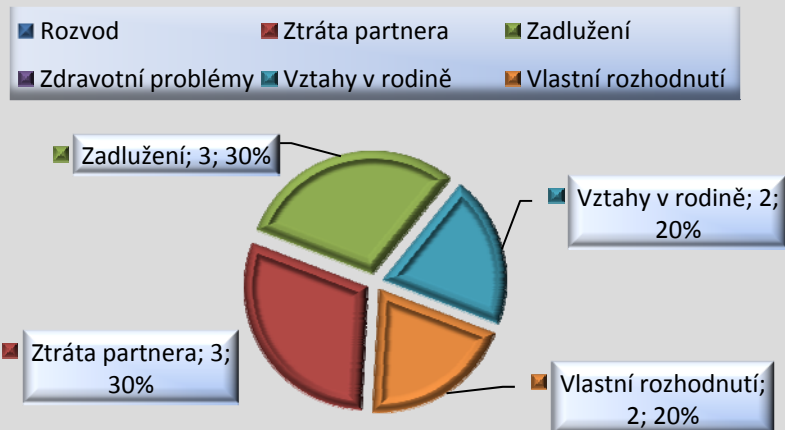
7. Máte nějaké povinnosti

- Analýza odpovědi: vůči věřitelům 20% (2), 40% (4) si žádné povinnosti nepřipouští, povinnosti k rodině přiznává 40% (4).

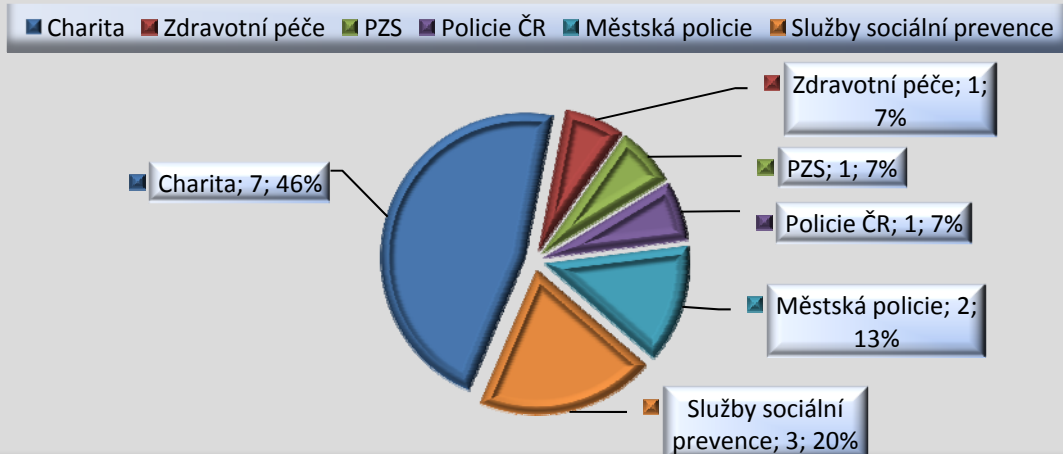

8. Důvod vašeho bezdomovectví

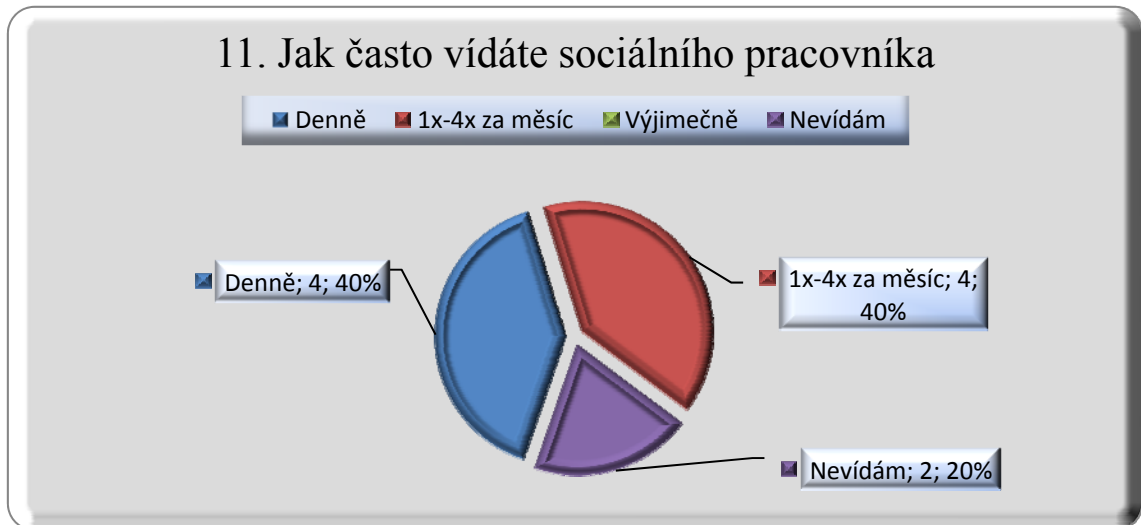
- Analýza odpovědi: vztahy v rodině 20% (2), vlastní rozhodnutí 20% (2), zadlužení 30% (3), ztráta partnera 30% (3). Dva respondenti přiznávají, že mají, kde bydlet, ale po ztrátě partnera volí ulici proti samotě. Zadlužení, je další významnou příčinou bezdomovectví. Ztráta partnera, je nejčastější příčinou bezdomovectví. Důvodem bývají také nevyřešená vlastnická práva, kdy druhý partner nakonec končí na ulici.

9. Kdo Vám nejvíce pomohl

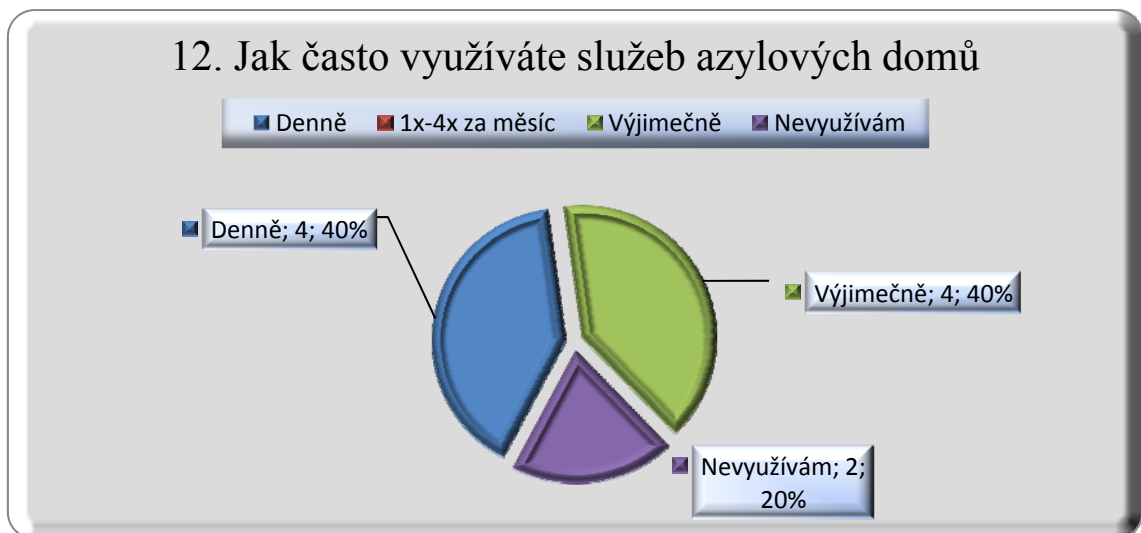

- Analýza odpovědi: PZS (záchytka) 7% (1), zdravotní péče 7% (1), policie ČR 7% (1), MP 13% (2), služby sociální prevence 20% (3), charita 46% (7). Tady je zřejmé, že většina respondentů si pochvaluje charity, jsou jim vděční za rychlou pomoc. Jejich odpověď, byla bez přípravy.

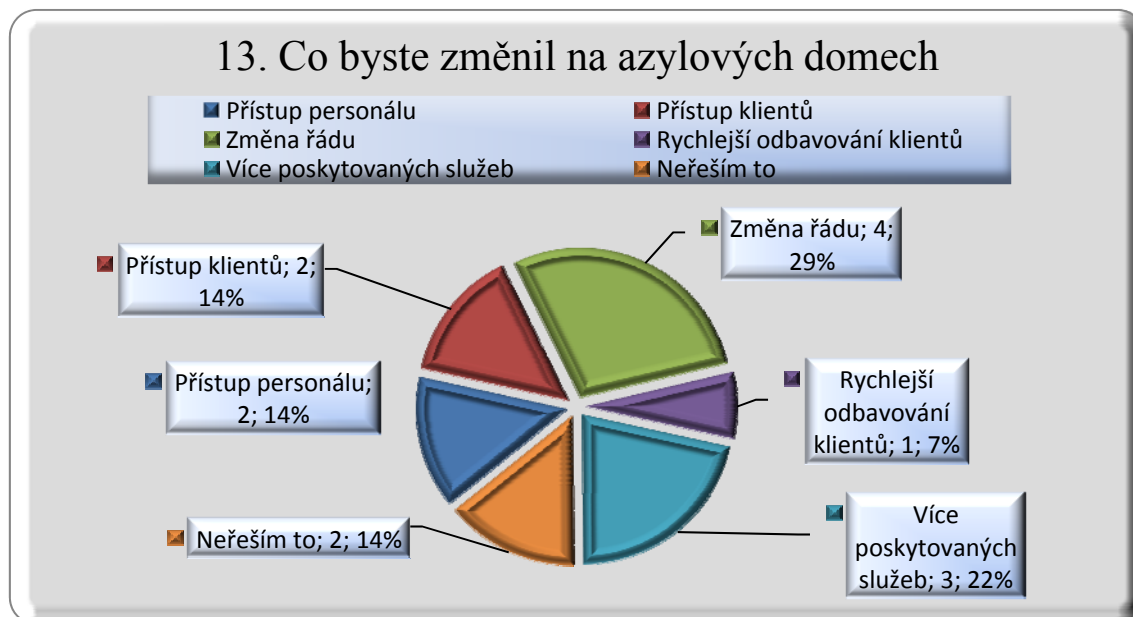
Otázka č. 10 - Věnuje Vám stát náležitou pozornost - 10 respondentů odpovědělo NE

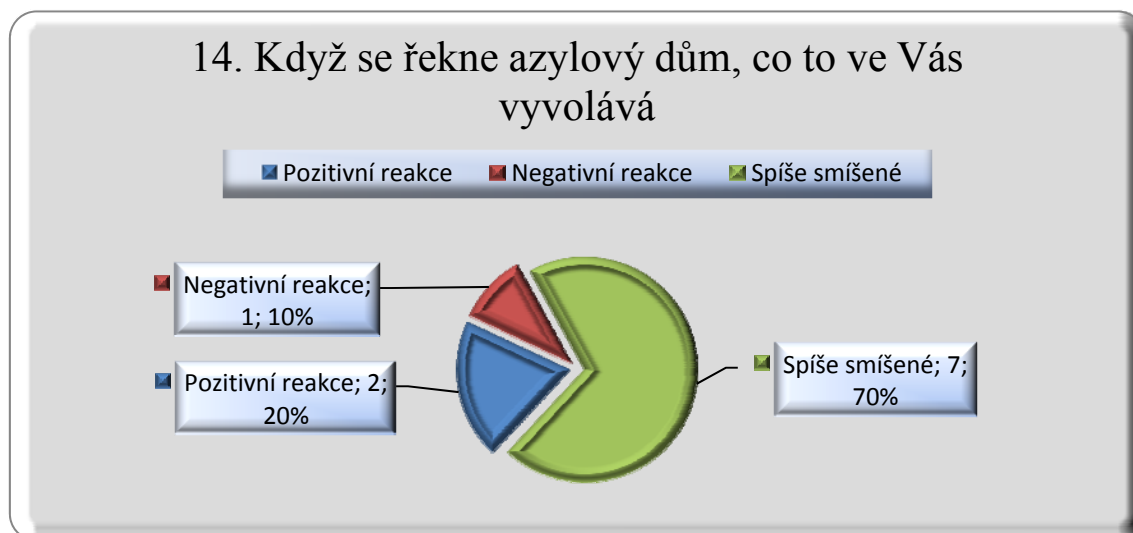
- Analýza odpovědi: nevidá 20% (2), denně 40% (4), 1-4x za měsíc 40% (4). Sociální pracovníky vidá s jistou pravidelností 80% respondentů, a to nejčastěji v krizových centrech, azylových domech, což může vypovídat o nedostatečně poskytované pomoci. Respondenti vypověděli, že nepociťují nějaké zlepšení v tom, že komunikují s pracovníky center.

- Analýza odpovědi: nevyužívá 20% (2), denně 40% (4), ale jen těch služeb, na které dosáhnou, výjimečně 40% (4), což souvisí s nízkými teplotami venku. 80% se snaží nějakým způsobem využít otevřených krizových center a jsou v očekávání. 20% respondentů jich nevyužívá vůbec dokonce ani krizových center.

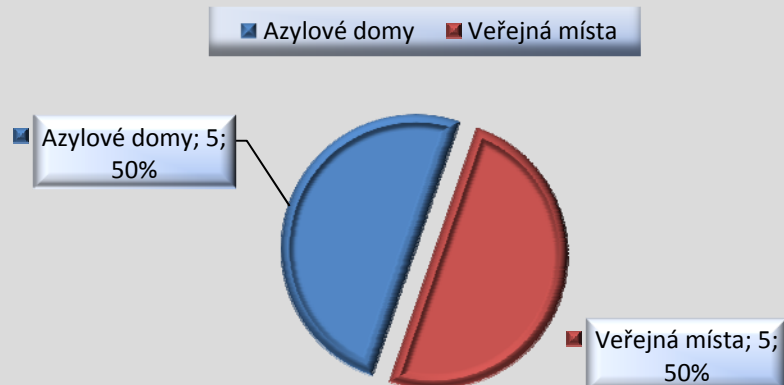

- Analýza odpovědi: rychlejší odbavování klientů 7% (1), přístup klientů 14% (2), přístup personálu 14% (2), neřeší situaci 14% (2), více poskytovaných služeb 22% (3), změna řádu 29% (4). Většina bezdomovců volá po změně řádu a žádá více poskytovaných služeb. Opuštění zařízení v 5:15 hod., považují za brzkou hodinu, klienti nejsou odpočinutí. Proto raději volí sklepní prostory a zahrádkářské kolonie, je to jeden z důvodů.

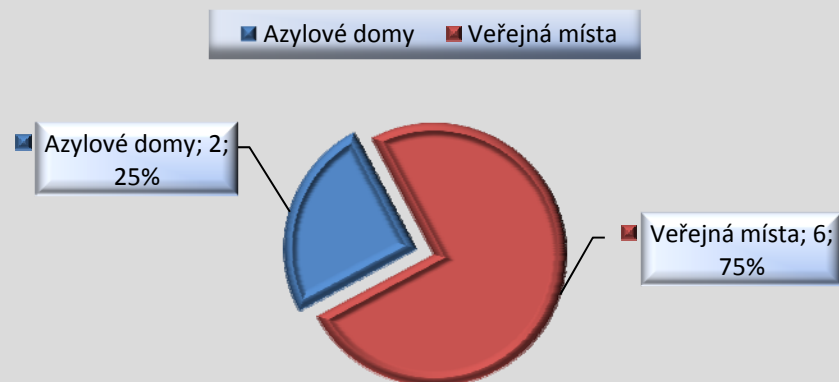
- Analýza odpovědi: negativní reakce 10% (1), Pozitivní reakce 20% (2), Spíše smíšené reakce 70% (7 respondentů). Většina přiznává, že s Centry sociálních služeb, azylovými domy nejsou spokojeni a vyvolává to v nich spíše smíšené reakce. Nepovažují toto místo za bezpečné útočiště. Jedním slovem chválí charity.

15. Jak řešíte situaci v zimním období

- Analýza odpovědi: azylové domy 50% (5), veřejná místa 50% (5). Azylové domy, krizové centra jsou využívány pouze výjimečně, a to v době, kdy výrazně poklesnou průměrné teploty pod $-2\text{ }^{\circ}\text{C}$.

16. Jak řešíte situaci v letním období

- Analýza odpovědi: 8 respondentů - azylové domy 27% (2), veřejná místa 73% (6). Zde můžeme vidět, že 75% bezdomovců při průměrných teplotách okolo $21\text{ }^{\circ}\text{C}$ nevyužívá azylové domy. Pouze 25% využívá těchto služeb (žena, muž). Dvou z 10 respondentů se otázka netýkala, protože letní období nezažili a neví, jako se věc bude dále odvíjet.

- Analýza odpovědi: ano 40% (4), Ne 60% (6). 60 procent bezdomovců si nepřipouští žádné riziko spojené s životem na ulici, je to skupina, co je na ulici přes 10 let (3) od 1-5 let (2) Od 0-1 roku (1). Jeden respondent uváděl délku na ulici 4 roky, přičemž z místní znalosti mohu potvrdit, že na ulici je více než 10 let. Je často mimo realitu (hovoří sám se sebou), nachází se ve špatném stavu, tak jako u dalších třech respondentů, kteří jsou na ulici přes 10 let. 40% si připouští riziko a přiznává, že hrozbu v dané chvíli odvrátila policie ČR i MP Brno.

Návrh:

- Krizová centra - otevřít v období od listopadu do dubna nebo vytvořit operativní plán, který ponese instrukce pro pracovníky Center sociálních služeb a umožní otevření krizového centra při nepříznivých klimatických podmínkách (výrazný pokles teplot)
- objekt, kde by mohlo být jenom krizové centrum s kapacitou 210 míst
- azylový dům je snesitelný tehdy, když je dobrý kolektiv/zvýšit dohledy a více zasahovat do této komunity v době využívání těchto zařízení
- změna stanoveného řádu. Klientům nevyhovuje opouštění zařízení v 5:15 hod., jsou unaveni.
- zvýšit intervenci - vytvořit klidnější a bezpečnější prostředí

5.5 Interpretace - diskuse

Výzkum jsem zaměřil na kategorii zjevného bezdomovectví. Ve své profesi jsem se často setkával s lidmi bez přístřeší, kteří pobývali právě na veřejných místech a řešil tak jejich

mnohé problémy. Obecně je známo, že uznávají jiné hodnoty a tím docházelo běžně ke konfrontaci se zákonem. Přestali se ohlížet nejen na platné právní předpisy, ale také na zavedené normy chování. Jejich hodnoty totiž souvisí s každodenním přežitím. Když vezmete v úvahu bio-psycho-sociální aspekt, lze určité jednání chápat. Bohužel tento sociálně patologický jev "Bezdomovectví" na sebe váže další rizika pro společnost nepřijatelná, a proto nutně vyžadující odborný zásah. Cílem je nejen chránit společnost samotnou, ale pomoci lidem, kteří se ocitli v nouzi a nejsou schopni sami se vymanit z nepříznivé sociální situace. Nabízíme těmto lidem Sociální pomoc ve formě - sociálních služeb (ambulantních, terénních, pobytových). Terénní práce obsahuje především preventivní zásah, a to v přirozeném prostředí, poradenskou část a sociální péči. Ptám se, do jaké míry jsou tyto služby účinné a dostatečné. Výsledky jsou zřejmé z výše uvedených grafických znázornění a prolnuté níže popsanou diskusí a závěrem.

Diskuse

Nastiňme nejdříve snahu pilotního projektu z roku 2003, který byl inicializován Městskou policií Brno. Strážníci nabízeli pomoc "Osobám bez přístřeší". Vytvořena úzká spolupráce složek veřejné správy: Městská policie - Odbor sociální péče MMB - místními obecními úřady zastoupené sociálními odbory. Cílem tohoto pilotního projektu bylo seznámit obě strany s metodami práce a pokusit se společně vytvořit důvěru mezi strážníky a bezdomovci. Týmovou kohezí dosáhnout snížení protiprávního jednání, pochopit fenomén bezdomovectví a přitom těmto lidem nabízet pomocnou ruku. Strategie: prevence, volba správné komunikace, zvýšený zájem, nabízená pomoc.

Bakalářskou práci jsem zaměřil právě na tuto oblast, která mě v letech 2003 vážně zaujala. Také se potvrdil správný směr, kdy byly vedeny úvahy a pochybnosti o úzké spolupráci dotčených složek v této oblasti. Výzkum bakalářské práce měl zachytit, popřípadě poukázat na možné rezervy mezi organizačními složkami veřejné správy a do jaké úrovně jsou využívány centra sociálních služeb. Byl získán přehled o metodách sociální práce a jejích využití.

Průzkum terénu měl za cíl vytvořit takové otázky do nestandardizovaného dotazníku, které pomohou pochopit jednání těchto lidí a zodpoví ty otázky, které si tak často pokládáme. Během výzkumu byly dodrženy takové zásady, které pomohly vytvořit určitý objektivní náhled. Vyžádala si to situace zkoumaného objektu. Zjevné bezdomovectví má svá

specifická pravidla. Proto celá věc byla vnímána velmi intenzivně a samotné naslouchání a pozorování přineslo zajímavé odpovědi. Sami jedinci si možná ani nepřipouštějí, že mají nějaký svůj postup k cíli, navíc tento se opakuje každý den. Jako obstarávání potřeb k přežití. Jsou to přesuny z místa na místo hlavně v centru města, kde je nejvíce lidí a nabízí se jistá dočasná pomoc v různých formách. Vzhledem k hypotézám byl výzkum zacílen spíše na dobu noční, kdy nepříznivé klimatické podmínky tyto lidi nutí zákonitě k nějakému řešení. Někteří se uchylují do nejbližších krizových center sociálních služeb například Josefa Korbela - Armáda spásy na ul. Mlýnská 25, kde krizové centrum zpravidla poskytuje pomoc do konce února.

Vzhledem k nízkým teplotám byla služba prodloužena do 17. 3. 2013. Nic méně už nikdo nezareagoval na výrazný pokles teplot v dalších dvou následujících dnech, kdy klienti byli odmítnuti z důvodu ukončení provozu krizového centra. Nebyla vzata v úvahu mimořádná událost, kdy došlo k nečekanému poklesu teplot a velkému nasněžení. Toto byla odezva klientů při dotazníkovém šetření na otázky využití azylových domů.

Výzkum měl poukázat na možné rezervy ze strany služeb sociální prevence a na potřeby lidí bez domova. Jakým způsobem, je vnímána snaha a pomoc těmito lidem. K bezdomovcům se finanční injekce nedostává a šance na krátkodobé ubytování končí nezdarem. V dohledné době by měla sociální zařízení disponovat stálou lékařskou pomocí. Vše je zatím ve stádiu jednání.

Po uzavření krizových center těmito lidem nakonec zbývá pouze jedno, toulat se v městských ulicích a doufat, že solidarita občanů, jim pomůže překonat momentální stav. Samozřejmě neziskové organizace, sdružení, charity mají omezené možnosti a z toho mála co mají, vytváří hodnoty s cílem okamžité pomoci těmito lidem přežít a překonat samotu. Je mnoho případů kdy hodnota peněz ztrácí svůj význam, člověk nikoliv. Peníze mají také svoji stinnou stránku, mohou a nemusí pomoci, kdežto člověk když člověku pomůže, nic neztrácí, ale naopak může získat.

Vytváříme neustále a modifikujeme centra sociálních služeb se specifickými vlastnostmi, které mají sloužit lidem v tísní. Nevytváříme je spíše proto, aby příležitost dostali jiní. V celém systému se velkorysí záměr nakonec vytrácí. Počítáme statistiky využitelnosti zařízení a divíme se, že některá zejí prázdnotou. V celé škále služeb se vyzná ten, kdo služby navrhuje, ale ptáme se, proč se nezvažuje při koordinačním řízení fakt, že máme

přebytek shodných zařízení a pořád úbytek volných míst k přespaní. Uvedme příklad charity v Brně takzvaní (Bagetáři), kteří začínali v terénu také s obligátními otázkami na bezdomovce "Máte doklady?". Během terénní pomoci rychle pochopili, že tohle bezdomovci slyšet nechtějí a změnili okamžitě přístup, a to rovnou k přímé pomoci. Pracovník sociálních služeb se bude držet předepsaného metodického plánu, a to s mnoha kolonkami a bude služby nabízet jak na běžícím pásu. Člověk žijící na ulici slyší mnohem častěji, že nárok na pomoc nemá. Když mi všichni zaváháme, tyto lidé už nepřijdou a vyřeší svoji životní situaci po svém. Není to náhodou důsledek našeho jednání? Neměl by sociální pracovník vnímat člověka přímo svými smysly a pomoci mu bez všech těch nalajnovaných překážek? Jaká je překážka mezi člověkem, chcete-li bezdomovcem žijícím na ulici a lepším životem? Kdo vytváří překážky? Zase jenom člověk. Kde máme to splynutí prostředí a lidí? Co je vlastně žádoucí pro nás pro všechny, připustíme-li fakt, že to může v životě potkat každého z nás. Nezaměstnanost na sebe váže rizika, v podobě neúměrného zadlužování a vytváří tak obrovskou bariéru pro návrat do normálního života. Tímto můžeme naznačit, že některé mechanismy našeho systému jsou nedokonalé. Přesto mnohdy viníme tyto lidi, že si za nepříznivou situaci mohou sami. Neustálé změny systému obzvlášť sociálního, vedou lidi bez přístřeší k absolutní dezorientaci. Musíme vzít v úvahu, že osoby bez přístřeší se učí jeden od druhého a vnímají své vlastní osudy. Neustále vidí, jen samé překážky a žádné pozitivní příklady. Komu vlastně bylo pomoci k lepší životní úrovni?

Neklademe lidem bez domova zbytečné překážky? Je ještě mnoho věcí, co můžeme pro tyto lidi udělat. Způsob života, který vedou, jim nedovoluje udržet si dlouhodobě práci.

Nedávno proběhly v oblastech sociálního zabezpečení změny, které měly přinést více podpory do oblasti terénní práce. Tato diferenciací úkolů, byla poněkud nešťastná. Praxe nám, ukazuje, že tento model není zcela funkční. Lokální Úřady práce převzaly výplaty sociálních dávek, od odborů sociální péče, s tím, že pracovník sociálního odboru bude mít více času na terénní práci. V této chvíli je na sociálních odborech především práce poradenská se všemi dostupnými metodami sociální práce včetně terénní. Ve chvíli, kdy klienti zjistí, že se k sociálním dávkám přes svého sociálního pracovníka nedostanou a jediné, co jim je nabízeno, je poradenská činnost, začnou se k věci stavět chladně. Podle starší úpravy měli sociální pracovníci výhodu právě v přiznávání sociálních dávek, které šli ruku v ruce s jinými poskytovanými službami. Existovala tak jistá záruka, že ke klientovi

se dostanou potřebné informace a bylo již na něm, jak s nimi naloží. Jsou poznatky, že klient poradenství ani nevyslechne. Úřady práce nemohou nahradit činnost sociálních pracovníků. Respondenti si navíc stěžují, že jím, ze strany úřadu práce, není žádná pracovní příležitost nabízena, naopak je jim vyčítáno, že si nevytvořili zálohu pro náročné období.

Proč, Centra sociálních služeb osoby bez přístřeší nevyužívají

- *nedostatečná kapacita*
- *stísněné nevyhovující prostory*
- *obava z nemoci*
- *krádeže*
- *špatné vztahy*
- *obsazenost*
- *dlouhé čekání*
- *brzké propouštění klientů*
- *časté odmítnutí*

ZÁVĚR

V teoretické části práce popisují snahy a pomoc osobám bez přístřeší z pohledu těch nejvyšších orgánů veřejné moci vládních i nevládních organizací. Tyto se zavazují na Mezinárodní úrovni ke snížení mnoha fenoménů v boji proti sociálnímu vyloučení, jako je nezaměstnanost, chudoba, bezdomovectví. Částečně je přiznáváno, že nebudeme schopni dodržet některé závazky, které z Mezinárodních úmluv EU vyplývají. Dodáváme, že nezaměstnanost ve srovnání s jinými zeměmi není tak vysoká a k nižší hranici vzhledem k počtu obyvatel nepůjdeme. Akční plán ČR a komunitní plány měst se těší relativně příznivým statistikám. Pokud se na věc podíváme z reálného pohledu, zjistíme, že samotným sčítáním bezdomovců v roce 2004, 2006, 2010, 2011 čísla neubývají, ale naopak stoupají. Stále nám chybí kapacity ubytovacích míst, a to i míst v krizových centrech, pokud chceme, aby přespávání bylo důstojné. Proto v samotném úvodu své práce jsem hlouběji nastínil počátky sociálního vyloučení a pojal pomoc z hlediska Mezinárodních nevládních organizací. Poukázal, tak na vztah společnosti k tomuto nežádoucímu jevu a upozornil na příčiny a mechanismy vzniku. Dalším bodem by byla nezaměstnanost a zdravotní péče v praxi. V jaké míře osoby bez přístřeší využívají či nevyžívají poskytovanou péči, ať už zdravotní či sociální a volí mnohdy trnitou cestu. V čem by se práce mohla zlepšit.

V další teoretické části je popisována práce sociálních pracovníků ve zdravotnictví a sociálních pracovníků obecních úřadů a také to, s čím se tyto pracovníci sociálních služeb potýkají. Sociální pracovníci řeší problém kam s osobami bez přístřeší při propuštění do domácího léčení. Musí vynakládat obrovské úsilí, aby se pacientovi, klientovi dostalo nezbytné následné péče. Také by uvítali užší spolupráci s kurátory, která je v této chvíli v režimu normální stav. Nový zavedený systém na úřadech práce komplikuje život bezdomovcům a nejen jim. Pracovníci odboru sociální péče, již nemají v ruce nástroj, který by přiměl klienty ke spolupráci. Veškerá terénní a poradenská činnost vysvětlování a přesvědčování nestačí. Ve chvíli, kdy klient zjistí, že nedostane žádné dávky, pracovníka nekontaktuje.

Zlepšení této situace bych viděl ve společném úsilí a v propojení státních institucí, jak bezpečnostních složek státu MP, PČR, tak sociálních služeb. Osoby bez přístřeší budou pro tuto společnost rizikem tehdy, pokud se o tyto lidi nebudeme zajímat, a to nejen z hlediska

sociálního státu a zřízených institucí, ale také z pohledu každého občana (sociální solidarita), kdy potkáte člověka, který vám od základu změní život.

Tito jedinci mají jinak nastavené hodnoty, než většina běžné populace, a proto to vyžaduje specifický, individuální přístup a zde vidím uplatnění sociální pedagogiky. Sociální práce se opírá o teorii sociální pedagogiky. Souhlasím s názorem, že pokud do problému proniknete hlouběji, změníte názor na "Osoby bez přístřeší". Plnil jsem úkoly v intencích zákonných oprávnění strážníka, ale to nestačilo. Situace vyžadovala hlubší znalosti tohoto problému, který mě nakonec oslovil natolik, že se začaly vyvíjet aktivity, kterým předcházela náhoda. Starší žena nedosáhla svými příjmy na naslouchadlo do uší. Tehdy jsem se poprvé blíže obeznámil s Vyhláškou ministerstva práce a sociálních věcí, o kterou se žena mohla v příslušném ustanovení opřít a žádat přiměřenou dotaci na zkvalitnění jejího dosavadního života. Nastudováním této příslušné normy vznikla myšlenka úzké spolupráce s úřady a vyvstala možnost komplexněji řešit problém sociálního vyloučení, a to vytvořením týmové koheze. Cílem práce bylo poukázat na možné rezervy v oblasti sociální práce a na potřeby lidí bez domova.

V závěru bych chtěl poděkovat své škole IMS za přípravu a vzdělávání velmi si toho vážím.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Gulová, L. Sociální práce, pro pedagogické obory. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.

Hayesová, N. Základy sociální psychologie. 6. vyd. Praha: Portal, 2011, 168 s. ISBN 978-80-7367-909-5.

Horký, R. Někteří činitelé ovlivňují autoritu vedoucího pracovníka. Zlín Univerzita Tomáše Bati 2005.

Jakub, M., Strnad, A., Hotovcová, L. Bezdomovectví. 1. vyd. Praha: Portal, 2012, 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

Keller, J. Tři sociální světy. 1. vyd. Praha: Slon, 2010, 211 s. ISBN 978-80-7419-031-5.

Keller, J. Soumrak sociálního státu. 2. vyd. Praha: Slon, 2009. ISBN 978-80-7419-017-9.

Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portal, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

Kolman, P. Právo na informace. 1. vyd. Brno: MU, 2010, 216 s. ISBN 978-80-210-5135-5.

Lány, E. Sociální složky zločinnosti a sociální zřetele ve výkonu trestu, signat: 8336.

Mühlpachr, P. Sociální práce jako životní pomoc. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o., 2006, 228 s. ISBN 80-86633-62-4.

Matoušek, O., a kol. Sociální služby. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, 200 s. ISBN 978-80-262-0041-3.

Nešpor, K. Návykové chování a závislosti. 4. vyd. Praha: Portal, 2011, 176 s. ISBN 978-80-7367-908-8.

Pörtner, M. Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7367-582-0.

Sedlák, V. Význam vzdělání u Policie České republiky (vzdělání jako předpoklad pro výkon profese a její sociální aspekty). Zlín Univerzita Tomáše Bati 2009.

Široký, J., a kol. Tvoříme a publikujeme odborné texty. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2011, 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5.

Vaňurová, H., Mühlpachr, P. Kvalita života. 1. vyd. Brno: MU, 2005, 143 s. ISBN 80-210-3754-7.

Legislativa

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti

Vyhláška č. 505/2006 Sb., prováděcí předpis o sociálních službách

Časopisy a jiné zdroje

Baláš, O., a kol. Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství - sčítání bezdomovců v Brně 2006, 2010, ISBN 978-80-254-9015-0.

Vymezení sociální práce na obecní a krajské úrovni ve výkonu přenesené působnosti – od 1. 1. 2012. Metodický podklad - odbor sociální péče, město Židlochovice. Metodický pokyn - odbor sociální péče, město Židlochovice, 21. 6. 2004.

Sociální práce. 1/2007. Brno: zsf, 2007. ISSN: 1213-6204. s 26 - 27

Internetové zdroje

<http://feantsa.org/?lang=en>

<http://www.socialni-vyloucení.cz/>

<http://www.scitani.cz/>

<http://www.bezdomovci.estranky.cz/clanky/kontakt.10.html>

<http://www.nadeje.cz/>

<http://www.azylovedomy.cz/>

<http://www.mpsv.cz/cs/>

<http://www.clovekvtisni.cz/cs/o-nas>

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-evropa-2020>

<http://socialnipece.brno.cz/texty/2/komunitni-planovani-socialnich-sluzeb/>

<http://search.seznam.cz/?q=strategie+soci%C3%A1ln%C3%AD+pr%C3%A1ce&count=10&pId=coTJXTs6CuTZyZ0IKmnH&from=61>

www.ictu.cz/fileadmin/.../Akni_plan_Strategie_Evropa_2020.doc

SEZNAM PŘÍLOH

- Pro porovnání:
- Dotazník - respondent č. 7, pobyt na ulici 17 let
- Dotazník - respondent č. 9, pobyt na ulici pár týdnů
- Typologie bezdomovectví:
- Tabulka - ETHOS č. 1,2, zdroj: Feantsa.org

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

(zaměřeno na zjevné bezdomovectví Brno-střed - respondent č. 7)

- Žena
  - Muž**
- 1) **Věková hranice**
- 18-30
  - 31-40
  - 41-50**
  - 51-60
  - 61-70
- 2) **Nejvyšší dosažené vzdělání**
- ZŠ
  - Vyučen
  - Střední vzdělání s maturitou**
  - Vysoká škola
- 3) **Současný stav**
- Ženatý
  - Vdaná
  - Svobodná/ý
  - Rozvedená/ý**
  - Partner, partnerka
- 4) **Jak dlouho žijete na ulici?**
- 0-1 rok
  - 1-5 let
  - 5-10 let
  - 10 a více let**
- 5) **Kde přespáváte?**
- Azylové domy
  - Podchody
  - Hlavní nádraží
  - Zahradkářská kolonie
  - Opuštěná obydlí**
  - Sklepní prostory**
  - Kolektory
- 6) **Ve které chvíli vašeho života jste stál/a o nabízenou pomoc?**
- Do 24 hod. strávených na ulici**
  - Do dvou měsíců
  - Do půl roku
  - Stále pomoc očekávám
  - Neřešil/a jsem to

- 7) **Máte nějaké povinnosti?**
- Vůči zaměstnavateli
  - Vůči věřitelům
  - K rodině
  - K sobě
  - Nemám**
- 8) **Důvod vašeho bezdomovectví?**
- Rozvod
  - Ztráta partnera
  - Zadlužení**
  - Zdravotní problémy
  - Vztahy v rodině
  - Vlastní rozhodnutí (dobrovolné)
- 9) **Kdo Vám nejvíce pomohl?**
- Charita**
  - Zdravotní péče
  - PZS (pomocné záchytné stanice)
  - Policie ČR
  - Městská policie
  - Služby sociální prevence (Sociální pracovník)
- 10) **Myslíte si, že stát Vám věnuje náležitou pozornost?**
- Ano
  - Ne**
- 11) **Jak často vidáte svého sociálního pracovníka?**
- Denně
  - 1x až 4x za měsíc
  - Výjimečně
  - Nevídám**
- 12) **Jak často využíváte služeb Azylových domů?**
- Denně
  - 1x až 4 x za měsíc
  - Výjimečně
  - Nevyužívám**
- 13) **Co byste změnil/a na Azylových domech?**
- Přístup personálu**
  - Přístup klientů
  - Změna řádu**
  - Rychlejší odbavování klientů
  - Více poskytovaných služeb
  - Neřeším to
- 14) **Když se řekne Azylový dům, co to ve vás vyvolává?**
- Pozitivní reakce
  - Negativní reakce
  - Spíše smíšené**
- 15) **Jak řešíte situaci v zimním období?**
- Azylové domy a jim podobné služby
  - Veřejná místa**

16) Jak řešíte situaci v letním období? Azylové domy a jim podobné služby **Veřejná místa****17) Cítíte se být něčím ohroženi?** Ano **Ne****Chcete ještě něco dodat?**

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

(zaměřeno na zjevné bezdomovectví Brno-střed, respondent č. 9)

- Žena
  - Muž**
- 1) **Věková hranice**
- 18-30
  - 31-40**
  - 41-50
  - 51-60
  - 61-70
- 2) **Nejvyšší dosažené vzdělání**
- ZŠ
  - Vyučen**
  - Střední vzdělání s maturitou
  - Vysoká škola
- 3) **Současný stav**
- Ženatý
  - Vdaná
  - Svobodná/ý
  - Rozvedená/ý**
  - Partner, partnerka
- 4) **Jak dlouho žijete na ulici?**
- 0-1 rok**
  - 1-5 let
  - 5-10 let
  - 10 a více let
- 5) **Kde přespáváte?**
- Azylové domy**
  - Podchody
  - Hlavní nádraží
  - Zahradkářská kolonie
  - Opuštěná obydlí**
  - Sklepní prostory
  - Kolektory
- 6) **Ve které chvíli vašeho života jste stál/a o nabízenou pomoc?**
- Do 24 hod. strávených na ulici
  - Do dvou měsíců**
  - Do půl roku
  - Stále pomoc očekávám
  - Neřešil/a jsem to

- 7) **Máte nějaké povinnosti?**
- Vůči zaměstnavateli
  - Vůči učitelům**
  - K rodině
  - K sobě
  - Nemám
- 8) **Důvod vašeho bezdomovectví?**
- Rozvod
  - Ztráta partnera
  - Zadlužení**
  - Zdravotní problémy
  - Vztahy v rodině
  - Vlastní rozhodnutí (dobrovolné)
- 9) **Kdo Vám nejvíce pomohl?**
- Charita**
  - Zdravotní péče
  - PZS (pomocné záchytné stanice)
  - Policie ČR
  - Městská policie
  - Služby sociální prevence (Sociální pracovník)
- 10) **Myslíte si, že stát Vám věnuje náležitou pozornost?**
- Ano
  - Ne**
- 11) **Jak často vidáte svého sociálního pracovníka?**
- Denně
  - 1x až 4x za měsíc**
  - Výjimečně
  - Nevídám
- 12) **Jak často využíváte služeb Azylových domů?**
- Denně**
  - 1x až 4 x za měsíc
  - Výjimečně
  - Nevyužívám
- 13) **Co byste změnil/a na Azylových domech?**
- Přístup personálu
  - Přístup klientů
  - Změna řádu
  - Rychlejší odbavování klientů
  - Více poskytovaných služeb**
  - Neřeším to
- 14) **Když se řekne Azylový dům, co to ve vás vyvolává?**
- Pozitivní reakce
  - Negativní reakce
  - Spíše smíšené**
- 15) **Jak řešíte situaci v zimním období?**
- Azylové domy a jim podobné služby**
  - Veřejná místa

16) Jak řešíte situaci v letním období?

- Azylové domy a jim podobné služby
- Veřejná místa

17) Cítíte se být něčím ohroženi?

- Ano**
- Ne

Chcete ještě něco dodat?

ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

1/2

Bezdomovství, sociální vyloučení spojené s absencí bydlení, je jedním z problémů, kterého se týká strategie sociální ochrany a začlenění EU. Prevence bezdomovství a reintegrace osob bez domova jsou otázkami, které vyžadují dobré pochopení procesů a mechanismů, které vedou do situací absence nebo ztráty domova.

FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS.

Typologie ETHOS vychází z principu, že pojem domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovství. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina využívat

užívat (ryzná oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení, nevyhovující bydlení – všechny tyto situace ukazují na absenci bydlení. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Tyto konceptní kategorie se dále člení na 13 operačních (pracovních) kategorií, v rámci realizovaného národního projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR byl vytvořen soubor národních subkategorií. Typologie tak může být využita pro monitoring bezdomovství, pro vyvíjení politik a jejich rozvoj a vyhodnocování.

Konceptní kategorie	Operační kategorie		Životní situace	Generická (druhová) definice	Národní subkategorie	*	
	1	2					
BEZ STŘECHY	Osoby přežívající venku		Veřejné prostory nebo venku (na ulici)	Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování	1.1.1	Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, leňštko, veřejné dopravní prostředky, kanály, leskyně, odstavné vagon, stany, garáže, přádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	b
	Osoby v nočních domcích		Noční domy	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noční domy	2.1.1 2.1.2	Osoby v nízkoprahových nočních domcích Osoby sezonně užívající k přenocování prostory zařízení bez úložek	b b
BEZ BYTU	Osoby v ubytovnách pro bezdomovce		3.1	Azylový dům pro bezdomovce	3.1.1 3.1.2 3.1.3 3.1.4 3.1.5 3.1.6	Muži v azylovém domě Ženy v azylovém domě Matky s dětmi v azylovém domě Otcové s dětmi v azylovém domě Uplně rodiny v azylovém domě Osoby v domě na půli cesty	b b b b b b
			3.2	Přechodná ubytovna s krátkodobým ubytováním	3.2.1 3.2.2	Osoby ve veřejně komerčních ubytovně (nemají jinou možnost bydlení) Osoby v přístřeší po vysídlování z bytu	b b
		3.3	Přechodné podporované ubytování	3.3.1	Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	a	
	Osoby v polytroučných zařízeních pro ženy		4.1	Polytroučné zařízení pro ženy	4.1.1 4.1.2	Ženy ohrožené domácím násilím pobývaly na skryté adrese Ženy ohrožené domácím násilím pobývaly v azylovém domě	a a
	Osoby v ubytovnách pro imigranty		5.1	Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)	5.1.1	Žadatelé o azyl v azylových zařízeních	a
			5.2	Ubytovny pro migrující pracovníky	5.2.1	Migrující pracovníci – cizinci ve veřejně komerčních ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	a
Osoby před opuštěním instituce		6.1	Věznice a vazební věznice	6.1.1	Osoby před opuštěním věznice	a	
		6.2	Zdravotnická zařízení	6.2.1	Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení	a	
		6.3	Zařízení pro děti	6.3.1 6.3.2	Osoby před opuštěním dětské instituce Osoby před opuštěním péčovské péče	a a	
Uživatelé dlouhodobější podpory		7.1	Polytroučná péče pro starší bezdomovce	7.1.1	Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidě dlouhodobě ubytované v azylovém domě	b	
		7.2	Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce	7.2.1	Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje	a	

* Použité zkratky v posledním sloupci – Skupina ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

2/2

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Zivotní situace	Genetická (druhová) definice	Národní subkategorie	*
NEJISTÉ BYDLENÍ	8 Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení)	a
		8.2	Bydlení bez právního nároku	8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu	a
		8.3	Nezákonně obsazení pozemku	8.2.2 Osoby v nezákonně obsazené budově	b
9	Osoby ohrožené vystěhováním	9.1	Výpověď z nájemního bytu	9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a
		9.2	Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a
		10.1	Policejně zaznamenané domácí násilí	10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policejně zaznamenané případy – oběti	a
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11 Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1	Mobilní bydli	11.1.1 Osoby žijící v mobilním bydli, např. marinočka, karavan, hausbrot (nemají jinou možnost bydlení)	a
		11.2	Neobvyklá stavba	11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
		11.3	Provizorní stavba	11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách např. bez kolaudace	a
12	Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1	Obydlené neobvyklé byty	12.1.1 Osoby žijící v nevhodném objektu – obydli se stalo nezpůsobilým k obyvatelství (dříve mohlo být obvyklé)	a
		13.1	Nejvyšší národní norma definující přelidnění	13.1.1 Osoby žijící v přelidněných bytech	a

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

FEANTSA is supported financially by the European Commission. The views expressed herein are those of the author(s) and the Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein.

FEANTSA

European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL
Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL

194, Chaussée de Louvain ■ 1210 Brussels ■ Belgium ■ Tel.: + 32 2 338 66 69 ■ Fax: +32 2 539 41 74 ■ ethos@feantsa.org ■ www.feantsa.org

CZ